

Das Adysh-Tetraevangelium

Neu übersetzt und mit altgeorgischen Paralleltexten verglichen

von

Joseph Molitor

Im folgenden bringen wir einen weiteren Teil des altgeorgischen Matthäusevangeliums nach den gleichen Prinzipien wie im vorigen Heft des Or Chr 37 (1953) 30–55. Es hat sich dabei als ratsam herausgestellt, angesichts der heute noch sichtbaren und von Blake meist gewissenhaft angegebenen Spuren einer Bearbeitung des Adysh-, Opiza- und Tbeth-Tetraevangeliums noch folgende Sigla für den Benutzer einzuführen: Ad^{*}, Op^{*}, Tb^{*} = ursprüngliche Form der Adysh-, Tbeth- oder Opiza-Hs. Ad^c, Op^c, Tb^c = Korrektur derselben Hs durch eine spätere Hand.

Auf ein Glossar glaubten wir diesmal verzichten zu können, zeigen aber dafür in den Anmerkungen jede textkritisch wichtige Abweichung von Blakes Übertragung an.

Evangelium Matthaei

- 8,1 Et quando de<super>scendebat¹ ille² illinc [de] monte, sequebatur
 2 illum³ populus multus.¹ Et ecce⁴ praestitit (= exstitit) coram illo
 <per>leprosus⁵ et⁶ adorabat illum et loquebatur (= dicebat) [ei]: Do-
 3 mine, si⁷ voles (= velis) praevalens es (= potes)⁸ emundare me.¹ Et por-
 rexit manum⁹, attigit illum Iesu[s]¹⁰ et dixit [ei]: volo emundare¹¹, et
 4 statim emundatus-est ille ex (= a) lepra illa.¹ Dixit illi¹² Iesu[s]:
 cave¹³ ne cui[quam] nunties, sed i¹⁴ et ostende temetipsum sacer-
 doti, et sacrificia hostiam tuam quam¹⁵ praecepit Mosē [ad = in]
 5 testimonium eorum (= illis).¹ Et quando¹⁶ intravit Kaphernaom¹⁷
 6 accessit illi (= ad illum) centurio, precabatur illum,¹ et loquebatur
 [ei]: Domine, puer¹⁸ meus iacet¹⁹ in domo mea solutus²⁰ gravissime²¹
 7 tortus²².¹ Et ²³ dixit illi Iesu[s]: ego veniam et sanabo illum;¹

¹ descendebat Tb; degressus-est OT. — ² om ille Tb. — ³ insequabatur et OT. — ⁴ + <en> OT. — ⁵ leprosus quidam accessit OT. — ⁶ om et OT. — ⁷ si <-igitur> OT. — ⁸ potentia tibi-est (= potes) OT. — ⁹ + suam Iesu[s] OT. — ¹⁰ om Iesu[s] OT. — ¹¹ ungewöhnlichere Imperativform als bei OT. — ¹² Et dixit illi OT. — ¹³ vide OT. — ¹⁴ abi OT. — ¹⁵ sacrificium tuum quod OT. — ¹⁶ cum OT. — ¹⁷ Kaphernaom OT. — ¹⁸ servus OT. — ¹⁹ prostratum est OT. — ²⁰ paralyticus OT. — ²¹ et graviter OT. — ²² plectitur OT. — ²³ om et OT. —

- 8 respondit ille centurio²⁴ et dixit [ei]: Domine, non dignus sum²⁵
ut-et²⁶ sub tectum meum in eas, sed <cum> verbo²⁷ dic et sanabitur
9 puer¹⁸ ille meus; quia ego-quoque homo sum et²⁸ [ad] imperium
meum sunt populi-homines (= milites)²⁹, et huic dico (It.): abi,
et abit (It.), et alii: veni, et venit (It.), et servo meo praecepi:³⁰
10 fac³¹ hoc et facit (It.)^{31.1} Cum autem³² audivit (= audiret) hoc
Iesus, obstupesciebat et dixit [eis]³³ qui <illi>³⁴ <intro>-secuti-sunt³⁴:
profecto³⁵ loquor vobis, nec amplius³⁶ inter Israēl tanta fides [a me]
11 inventa-est^{37.1} Loquor autem vobis³⁸ multi venient solis [ab] oriente
et [ab] occidente³⁹ et accumbent⁴⁰ cum Abraam⁴¹ cum⁴² Isa[a]k
12 et cum Iakob in⁴³ regnatione (= regno) caelorum; progenies
(pl. = filii)⁴⁴ autem illae (= illi) regnationis (= regni)⁴⁴ [in] tenebris
13 illis (sg.!) exterioribus; ibi erit fletus et stridor dentium.¹ Et dixit
<ei> Iesu[s] centurioni illi: ambula⁴⁵ et sicut credidisti fiat tibi; et
14 sanatus-est puer⁴⁶ ille eius in illa die.¹ Et venit Iesu[s] [ad = in]
domum⁴⁷ Petri, et vidit socrum eius concasam (= iacentem) febris;¹
15 et attigit (= tetigit) manum eius⁴⁸ et reliquit illam aestus ille (= febris
16 illa)⁴⁹ et surrexit et ministrabat illi.¹ Et ut⁵⁰ advesperascit attulerunt⁵¹
illi (= ei) daemoniacos multos, et eiecit⁵² spiritus illos⁵³ verbo, et
17 omnes <-dem> aegrotationes illas⁵⁴ sanavit^{55.1}, ut consummaretur ver-
bum⁵⁶ Esaja prophetae⁵⁷ dictum⁵⁸ ille languores nostros susceperit⁵⁹
18 et aegrotationes⁶⁰ baiulavit^{60.1} Cum vidit⁶¹ Iesu[s] multum populum⁶²
19 circum eum (= se), praecepit illis trans<ven>ire trans mare^{63.1} Et
accessit [ei]⁶⁴ unus scriba et dixit illi⁶⁵: magister, sequar te quocumque
20 ambulabis.¹ Et⁶⁶ dixit illi Iesu[s]: vulpibus foramen⁶⁷ et volucris
caeli statio⁶⁸, filio autem hominis non <ei> est ubicumque⁶⁹ caput
21 inclinavit (= inclinet)^{70.1} Unus⁷¹ quidam⁷² ex discipulis eius dixit
illi⁷³: Domine⁷⁴, praecipe mihi primum ire et sepelire patrem meum;¹
22 dixit illi Iesu[s]⁷⁵: tu insta (= sequere) mihi⁷⁶; relinque⁷⁷ mortuos

²⁴ centurio ille Op; om ille Tb. — ²⁵ + ego OT. — ²⁶ ut Tb. — ²⁷ + solum OT. —
²⁸ om et OT. — ²⁹ sub potestate et mihi sunt (= habeo) sub me populi-homines
(= milites) (Op: ex populo = milites) OT. — ³⁰ om praecepi OT. — ³¹ operare ...
operatur (It.) OT. — ³² om autem OT. — ³³ populo illi qui Tb. — ³⁴ sequebantur
illum Tb. — ³⁵ amēn OT. — ³⁶ nec OT. — ³⁷ tantam fidem inveni Op; inveni talem
fidem Tb. — ³⁸ + quia OT. — ³⁹ multi solis [ab] oriente ... eunt (It.) OT. — ⁴⁰ fut.
I. OT, fut. II. Ad. — ⁴¹ Abraham OT. — ⁴² et cum OT. — ⁴³ [in] OT. — ⁴⁴ filii
autem illi ... proicientur OT. — ⁴⁵ abi OT. — ⁴⁶ servus OT. — ⁴⁷ [in] domum
OT. — ⁴⁸ illi (= ei) manum suam OT. — ⁴⁹ febris illa OT. — ⁵⁰ ut (primum) OT. —
⁵¹ obtulerunt OT. — ⁵² ohne Pluralinfix OT. — ⁵³ + improbos Op. — ⁵⁴ omnes qui
male aegroti erant OT. — ⁵⁵ + Pluralinfix OT. — ⁵⁶ dictum Tb. — ⁵⁷ + Artikelaffix
von verbum OT. — ⁵⁸ quod dixit OT. — ⁵⁹ baiulabit Tb; assumet Op. — ⁶⁰ + nostras:
sanabit (portabit Op) OT. — ⁶¹ ut (primum) OT. — ⁶² populum multum OT. —
⁶³ transire in ulteriorem (= ultra) OT. — ⁶⁴ + illi OT. — ⁶⁵ dixit [ei] OT. —
⁶⁶ om et OT. — ⁶⁷ + paret = [ei] est OT. — ⁶⁸ habitatio OT. — ⁶⁹ ubi OT. — ⁷⁰ inclinabit
(= inclinet) OT. — ⁷¹ Et unus Tb.; Et dixit illi unus Op. — ⁷² om quidam OT. —
⁷³ om dixit illi Op. — ⁷⁴ magister Tb. — ⁷⁵ Iesu[s] autem dixit illi OT. — ⁷⁶ insequere
me OT. — ⁷⁷ et sine OT. —

- 23 illos⁷⁸ sepelire mortuos suos⁷⁹.¹ Et quando surrexit⁸⁰ ille [in] navigium
 24 sequebantur illum discipuli eius,¹ et ecce⁸¹ motus fuit magnus in
 mari⁸², usque ad abscondendum (= operiendum) navigium illud⁸³
 25 ex (= ab) undis. Ille⁸⁴ autem ipse dormivit,¹ et ⁸⁵occesserunt
 (= accesserunt) illi (dat.) discipuli sui (= eius)⁸⁶, excitaverunt⁸⁷ et
 26 dixerunt illi⁸⁸: Domine, eripe⁸⁹ nos, quia perimus.¹ Et⁹⁰ dixit illis:
 [ad]quid (= quare)⁹¹ pavidis estis⁹², modicae fidei? Tunc surrexit⁹³,
 27 comminatus-est ventis⁹⁴ et mari⁹⁵, et fuit quies⁹⁶ magna.¹ Homines
 autem illi mirabantur et loquebantur: quid num quis (= quisnam)⁹⁷
 28 est hic, quia venti-quoque et mare-quoque⁹⁸ oboediunt illi? Et ut⁹⁹
 transgressus-est¹⁰⁰ ille illinc [in] transregionem (= oppositam
 regionem)¹⁰¹ illam Gadarenorum¹⁰², obviabant¹⁰³ illi (= ei) duo
 daemoniaci [e] coemeterio prodeuntes¹⁰⁴ terribiles perquam (= valde)¹⁰⁵
 dum¹⁰⁶ (= ita ut) nemo praevalens fuit (= posset)¹⁰⁷ abire¹⁰⁸
 29 <illinc>-de via.¹ Et confestim¹⁰⁹ exclamaverunt et loquebantur:
 quid iacet (= agitur) nobis et tibi, Iesu, fili Dei?¹¹⁰ ventus es (= ve-
 30 nisti)¹¹¹ hic (= huc) intempestive¹¹² [ad] plectendum¹¹³ nos;¹ et¹¹⁴
 31 fuit longe [ab] illis¹¹⁵ grex porcorum multorum¹¹⁶ pascens;¹ diaboli¹¹⁷
 autem illi precabantur illum¹¹⁸ et loquebantur¹¹⁹: si¹²⁰ eicis nos,
 32 praecipe nobis ire [in] gregem illum porcorum.¹ Et dixit illis¹²¹:
 Ite; illi autem ierunt¹²² [in] gregem illum porcorum. Et confestim¹²³
 se direxit omnis¹²⁴ ille grex¹²⁵ de petra [ad = in] mare¹²⁶, et ex-
 32 stirpati-sunt (= perierunt) intra aquas illas¹²⁷.¹ Porcarii¹²⁸ autem illi
 fugiebant¹²⁹ [ad = in] civitatem, annuntiaverunt¹³⁰ omnia et¹³¹
 34 daemoniacos-quoque illos¹³²; et ¹³³confestim¹³³ omnis¹³⁴ illa civitas
 obviam-exibat¹³⁵ Iesu, et ut¹³⁶ viderunt illum¹³⁷, precabantur illum¹³⁸
 ut-et¹³⁹ abiret [e]¹⁴⁰ finibus eorum.

⁷⁸ om illos OT. — ⁷⁹ suos mortuos OT. — ⁸⁰ ut (primum) ascendit OT. — ⁸¹ + <en> Op. — ⁸² super mare Tb. — ⁸³ om illud OT. — ⁸⁴ Ipse autem OT. — ⁸⁵ om et Tb. — ⁸⁶ eius Op; om Tb. — ⁸⁷ suscitaverunt Dominum Tb; suscitaverunt illum Op. — ⁸⁸ loquebantur [ei] OT. — ⁸⁹ salva OT. — ⁹⁰ + ipse OT. — ⁹¹ quare OT. — ⁹² timetis (It.) Tb; contremiscitis Op. — ⁹³ + et OT. — ⁹⁴ + illis OT. — ⁹⁵ maribus OT. — ⁹⁶ facta-est statim tranquillitas OT. — ⁹⁷ qualis Op; om Tb. — ⁹⁸ mare Op. — ⁹⁹ ut (primum) OT. — ¹⁰⁰ venit OT. — ¹⁰¹ [in] oppositam regionem OT. — ¹⁰² Gergesenorum OT. — ¹⁰³ occurrerunt OT. — ¹⁰⁴ qui prodibant e monumento OT. — ¹⁰⁵ perquam (= valde) mali OT. — ¹⁰⁶ quoniam (= ita-ut) OT. — ¹⁰⁷ nemini potestas-erat (Tb-fuit) = nemo posset OT. — ¹⁰⁸ abire: Term. Ad, Nom. OT. — ¹⁰⁹ Illi autem OT. — ¹¹⁰ quia OT. — ¹¹¹ venisti OT. — ¹¹² antierius (= ante) temporis OT. — ¹¹³ [ad] torquendum OT. — ¹¹⁴ om et OT. — ¹¹⁵ ex (= ab) illis OT. — ¹¹⁶ om multorum OT. — ¹¹⁷ daemoniaci Tb^c. — ¹¹⁸ om illum Tb. — ¹¹⁹ loquebantur [ei] OT. — ¹²⁰ si <-igitur> OT. — ¹²¹ Ipse autem dixit [eis] Op. — ¹²² prodierunt (= abierunt) ex hominibus illis et se direxerunt (ierunt Op) OT. — ¹²³ om confestim OT. — ¹²⁴ om omnis Tb. — ¹²⁵ grex ille Op; grex porcorum Tb. — ¹²⁶ [in] rupem maris OT. — ¹²⁷ in aquis illis OT. — ¹²⁸ pastores OT. — ¹²⁹ + et abierunt Tb. — ¹³⁰ et nuntiaverunt OT. — ¹³¹ om et OT. — ¹³² de daemoniacis illis OT. — ¹³³ tunc OT. — ¹³⁴ omnis <-dem> Tb. — ¹³⁵ prodivit [ad] occurrendum OT. — ¹³⁶ om ut OT. — ¹³⁷ illum et OT. — ¹³⁸ om illum OT. — ¹³⁹ ut OT. — ¹⁴⁰ e OT.

- 9,1 Et ascendit¹ [in] navigium illud², et transvectus-est³ et venit [ad = in]
 2 suam civitatem.¹ Et⁴ ecce⁴ attulerunt illi (= ei) [dis]solutum⁵ (= pa-
 ralyticum) unum⁶, qui locatus-est super grabatum⁷. Et ut⁸ vidit
 Iesu[s] fidem illam⁹ eorum, dixit¹⁰ <ei> [dis]solutio¹⁰ illi: ne timeas,
 liber (= fili), remittentur (= remittantur) [tibi]¹¹ offensiones tuae¹².¹
 3 Et¹³ confestim tantum e Scribis quidam (sg. = pl.) loquebantur intra
 4 corda sua¹³: hic blasphematur.¹ Et ut¹⁴ animadvertit¹⁴ Iesu[s] consul-
 tationem (= cogitationem) illam eorum¹⁵, dixit¹⁶ illis: [ad]quid
 (= quare)¹⁷ consultatis (= cogitatis) malignum¹⁸ in cordibus vestris?¹
 5 quid faciliu(s) est, dicere¹⁹ remittentur (= remittantur) tibi peccata
 6 tua, aut (= an) dicere²⁰ surge et ambula?¹ Quia²¹ potestatem-habens
 est (= habet) filius hominis²² super terram [ad] remittendum pecca-
 torum eorum²³, tunc dixit [dis]solutio²⁴ illi: surge tolle grabatum tuum
 7 et abi [ad = in] domum tuam.¹ Et surrexit ille²⁵ et abiit [ad = in]
 8 domum suam.¹ Cum vidit igitur²⁶ populus ille, obstupefieba(n)t et
 glorificabant Deum, qui <commo->dedit talem potestatem hominibus.¹
 9 Et abibat Iesu[s] illinc²⁷, vidit hominem sedentem²⁸ super telonio:
 Mattheos dictum-est [ei] nomen²⁹, et dixit [ei] ille: <introrsum->
 10 sequere³⁰ me, et surrexit et sequebatur illum.¹ Et fuit quando
 accubuit ille³¹ in domo illa³², multi publicani et peccatores venerant³³,
 11 et³⁴ accubuerunt cum Iesu³⁵ et cum discipulis eius.¹ Et³⁶ ut³⁷ viderunt
 Pharisei illi loquebantur <eis>³⁸ discipulis eius: Propter quid
 (= quare) cum publicanis et peccatoribus manducat³⁹ magister
 12 vester?¹ Iesus autem ut⁴⁰ audivit⁴¹, dixit illis: non necesse-est
 13 viventibus medicus, sed aegrotis;¹ ite⁴² et anquirite⁴³ quid est:
 Misericordiam volo et non hostiam (= sacrificium). Quia⁴⁴ non
 14 veni⁴⁵ arcessere⁴⁶ iustos sed peccatores⁴⁷.¹ Tunc accesserunt [ei]⁴⁸
 discipuli Iohan[n]is⁴⁹ et dixerunt illi⁵⁰: [ad] quid (= quare)⁵¹ nos et

¹ intravit OT. — ² om illud OT. — ³ transgressus-est (= transfretavit) OT. —
⁴ Tunc OT. — ⁵ paralyticum OT. — ⁶ om unum OT. — ⁷ super grabatum locatum
 OT. — ⁸ om ut OT. — ⁹ om illam Op. — ¹⁰ et dixit <ei> paralytico OT. — ¹¹ tibi
 OT. — ¹² peccata tua OT. — ¹³ Et ibi quidam (pl.) e Scribis (e Scribis quidam (pl.)
 Op) dixerunt [in] cordibus suis quoniam OT. — ¹⁴ Novit (om et ut) OT. — ¹⁵ consul-
 tationes (= cogitationes) eorum OT. — ¹⁶ et dixit OT. — ¹⁷ propter quid (= quare)
 vos OT. — ¹⁸ malum consultatis (= cogitatis) OT. — ¹⁹ loqui (= dicere) OT. —
²⁰ loqui (= dicere) Op. — ²¹ Ut (+ autem Op) sciatis quia OT. — ²² potestas <ei>
 est filio hominis OT. — ²³ om eorum OT. — ²⁴ paralytico OT. — ²⁵ ille statim surrexit
 OT. — ²⁶ hoc Op; illud Tb. — ²⁷ illinc Iesu[s] OT. — ²⁸ qui sedit OT. — ²⁹ Matheoz
 nomen eius OT. — ³⁰ insequere Tb. — ³¹ Wörtlich: [ab] eo accubitus erat Ad;
 cum sedit ille accubitus OT. — ³² om illa OT; + et Tb. — ³³ Wörtlich: venti (venire!)
 fuerunt Ad. — ³⁴ om venerant et OT. — ³⁵ sederunt cum Iesu accubitus Tb; sederunt
 accubitus cum Iesu Op. — ³⁶ om et Tb. — ³⁷ ut (primum) OT. — ³⁸ dixerunt OT. —
³⁹ + et bibit OT. — ⁴⁰ ut (primum) OT. — ⁴¹ + hoc OT. — ⁴² vos autem abite OT. —
⁴³ discite OT. — ⁴⁴ om quia Tb. — ⁴⁵ Wörtlich: ventus (venire!) sum Ad; veni OT. —
⁴⁶ vocare OT. — ⁴⁷ + et succurrere (?) Op. — ⁴⁸ accesserunt illi (= ad eum) Op. —
⁴⁹ Iovanēs (gen.) OT. — ⁵⁰ loquebantur [ei] OT. — ⁵¹ propter quid (= quare)
 OT. —

Pharisaei ieiunamus perquam⁵², discipuli autem tui non ieiunant?¹
 15 Et⁵³ dixit illis Iesu[s]: numquid <-si> manetur liberis nuptialibus
 (= possunt liberi nuptiales)⁵⁴ lugere, quoad sponsus cum illis est?⁵⁵
 sed⁵⁶ venient⁵⁷ dies quando abibit⁵⁸ ex (= ab) illis sponsus⁵⁹ et tunc
 16 ieiunabunt.¹ Nemo superponit commissuram panni infulati⁶⁰ super
 vestem veterem⁶¹, quia devellitur⁶² [im]positum illud⁶², et peior⁶³
 17 scissura fit.¹ Nec infundunt vinum novum [in] utres veteres, alioquin
 scinduntur⁶⁴ utres illi⁶⁵ et vinum illud⁶⁶ effunditur, et utres illi⁶⁵ pere-
 unt⁶⁷, sed infundunt vinum novum [in] utres novos et ambo⁶⁸
 18 cons(e)rvantur.¹ Cum hoc⁶⁹ loquebatur illis, ecce princeps quidam
 accessit [ei] (= ad illum)⁷⁰, adorabat illum et loquebatur <ei> quia⁷¹
 filia mea nunc quidem en⁷² mortua-est⁷². Sed veni et colloca (= im-
 19 pone) manum tuam super illam⁷³ et vivet.¹ Et surrexit Iesu[s] et
 20 <intro>secutus-est illum et discipuli eius cum illo.¹ Et ecce <en>
 mulier quaedam, quae fuit super sanguinis fluxum⁷⁴ duodecim annis,
 21 accessit [ei] et de (= a) tergo attigit⁷⁵ fimbriam vestis eius.¹ Quia
 loquebatur [in] corde suo⁷⁶: si solum attigero vestem eius vivam⁷⁷.¹
 22 Iesu[s] autem conversus-est⁷⁸, vidit illam et dixit [ei]⁷⁹: ne timeas,
 filia, fides tua vivificavit (= salvam fecit) te. Et vixit (= salva
 23 facta est)⁸⁰ mulier illa illinc a tempore (= a hora).¹ Et Iesu[s]⁸¹ ut⁸²
 iit [in] domum illius principis, vidit⁸³ ibi tibicines et populum tur-
 24 batum⁸⁴, et dixit illis: secedite⁸⁵ quia non⁸⁶ mortua-est⁸⁷ puella⁸⁸
 25 haec⁸⁹, sed dormit, et⁹⁰ [il]ludabant illum,¹ ubi (primum) autem
 transposuerunt (= eiecerunt)⁹¹ populum illum, intravit etprehendit
 26 manum eius⁹², et surrexit puella illa⁹³, et exiit fama haec⁹⁴ eius⁹⁵
 27 [in] omnem illam terram,¹ et ut abibat⁹⁶ illinc Iesu[s], insequiebantur
 illum duo caeci, clamabant et loquebantur: commiserere nostri⁹⁷,
 28 fili Davithis;¹ et quando⁹⁸ intravit ille⁹⁹ [ad = in] domum¹⁰⁰, acces-
 serunt illi (= ad illum) caeci illi. Et dixit illis Iesu[s]: creditis¹⁰¹

⁵² om perquam Tb. — ⁵³ om et OT. — ⁵⁴ potestas-est ne (om -ne Op) filiis sponsi OT. — ⁵⁵ donec (quamdiu Op) cum illis est sponsus OT. — ⁵⁶ om sed OT. — ⁵⁷ veniunt OT. — ⁵⁸ exaltabitur OT. — ⁵⁹ + ille OT. — ⁶⁰ infulatum (om panni) OT. — ⁶¹ [in] vestem veterem OT. — ⁶² tollit plenitudinem OT. — ⁶³ maior OT. — ⁶⁴ ne scindantur OT. — ⁶⁵ om illi OT. — ⁶⁶ om illud OT. — ⁶⁷ peribunt OT. — ⁶⁸ + illa Tb. — ⁶⁹ Et ut (primum) ille OT. — ⁷⁰ tunc accessit illi (= ad illum) princeps unus OT. — ⁷¹ quoniam OT. — ⁷² consummata-est: om en OT. — ⁷³ illi (= ei) Op; om super illam Tb. — ⁷⁴ cui (= a qua) tardatum-est (=mansit) in menstruatione Op; quae fuit [in] sanguinis fluxu Tb. — ⁷⁵ et accessit [ei] de (= a) tergo (Tb: [a] tergo) et OT. — ⁷⁶ in corde suo + quoniam Op. — ⁷⁷ vivam <-dem> Tb. — ⁷⁸ reversus (=conversus)-est Tb. — ⁷⁹ dixit illi OT. — ⁸⁰ sanata-est OT. — ⁸¹ Et iit Iesu[s] Op.; om Iesu[s] Tb. — ⁸² om ut OT. — ⁸³ et vidit OT. — ⁸⁴ [con]gregatum et turbationem OT. — ⁸⁵ recedite 1329, OT. — ⁸⁶ nondum Tb. — ⁸⁷ mortua est 1329, OT. — ⁸⁸ puer (=puella) Tb; illa 1329. — ⁸⁹ ista OT; om 1329. — ⁹⁰ illi autem 1329, OT. — ⁹¹ et quando exegit (transposuit 1329) OT. — ⁹² manum puero (= puellae) illi Tb. — ⁹³ suscitavit puellam illam Op. — ⁹⁴ om haec Op. — ⁹⁵ om eius Tb, 1329. — ⁹⁶ cum discedebat Op; discedebat Tb. — ⁹⁷ + Domine Tb. — ⁹⁸ ut (primum) OT. — ⁹⁹ Iesu[s] OT. — ¹⁰⁰ [in] domum OT. — ¹⁰¹ creditis-ne OT. —

quoniam praevalens sum (= possum)¹⁰² facere hoc?¹⁰³ Dixerunt illi:
 29 utique, Domine.¹ Tunc attigit oculos eorum et dixit [eis]¹⁰⁴: similiter
 30 fidei vestrae (= secundum fidem vestram)¹⁰⁵ fiat vobis.¹ Et¹⁰⁶
 relevati (= aperti)-sunt oculi illis¹⁰⁷, et comminatus-est illis Iesu[s]
 31 et dixit [eis]: reputate¹⁰⁸ ne <-quoque> quis comperiat¹⁰⁹.¹ Illi autem
 prodierunt (= exierunt) et pervulgaverunt¹¹⁰ illud [in] omni terra
 32 illa¹¹¹.¹ Et ut¹¹² illi prodierunt (= exierunt)¹¹³, ecce¹¹⁴ attulerunt¹¹⁵
 33 illi hominem surdum¹¹⁶ daemonicum.¹ Et ut¹¹⁷ secessit diabolus
 ille¹¹⁸, loquebatur¹¹⁹ surdus ille, et obstupefactus fuit (= est)¹²⁰ populus
 ille. Et loquebantur quoniam nequaquam (= nunquam) quis¹²¹
 34 hoc modo (= sic) inter (= in) Israēl apparuit¹²².¹ Pharisei autem
 illi¹²³ loquebantur: principe (= per principem) diabolorum eicit
 35 diabolos.¹ Et obambulabat Iesu[s] [in] civitatibus omnibus et
 castellis, et docebat inter synagogas (= in synagogis) eorum, et
 praedicabat evangelium regnationis (= regni), et sanabat omnes
 36 morbos¹²⁴, et languores¹²⁵ inter populum.¹ Et ut (primum)¹²⁶ vidit
 populum illum commisertus-est illorum, quia fuerunt <per>fatigati
 et deiecti, sicut oves quibus non <eis-> est pastor (= qui non habent
 37 pastorem).¹ Tunc dixit <eis> discipulis suis quoniam messio (= mes-
 38 sis) grandis est, mercenarii autem pauci;¹ precamini Dominum
 messonis (= messis) ut e<xtra>mittat¹²⁷ operatores [in] missionem
 (= messem) suam.

10,1 Et advocavit duodecim discipulos suos, et tradidit illis potestatem
 super spiritus immundos, ut eiceret¹ illos et sanaret² omnes morbos
 2 et omnes³ languores⁴. Duodecim autem illorum apostolorum sunt
 nomina haec⁵: primum Simon qui vocatus-est Petre et Andria⁶
 3 frater eius. Iakob Zebedaei et Iohan[n]e⁷ frater eius.¹ Philip[p]e et
 Bartholome. Thoma et Matheoz publicanus. Iakob Alphaei et Lebeos,
 4 qui vocatus-est Thadeoz.¹ Simon Kananaeus et Iuda Skarioteli
 5 (= Scariotes)⁸ qui-quoque⁹ edidit (= tradidit) illum.¹ Hos duodecim
 emisit Iesu[s]; mandavit illis et dixit [eis]: [in] viam gentium ne
 6 ambuletis¹⁰, et [in] civitatem Samaritanorum ne intretis.¹ Ite¹¹ plus

¹⁰² potentia mihi-est (= possum) OT. — ¹⁰³ hoc facere OT. — ¹⁰⁴ dixit illis Op. —
¹⁰⁵ secundum fidem vestram OT. — ¹⁰⁶ + statim OT. — ¹⁰⁷ eorum OT. — ¹⁰⁸ videte
 Op; om Tb. — ¹⁰⁹ sciat OT. — ¹¹⁰ diffamaverunt Tb; <per>praedicabant Op. —
¹¹¹ [in] omni illa terra Op; [in] omni terra Tb. — ¹¹² ut (primum) OT. — ¹¹³ tantum
 prodierunt (= exierunt) OT. — ¹¹⁴ om ecce OT. — ¹¹⁵ obtulerunt OT. — ¹¹⁶ + et
 Tb. — ¹¹⁷ ut (primum) OT. — ¹¹⁸ exiit Op; depulit diabolus illum Tb. — ¹¹⁹ + integre
 Tb; + iuste (= recte) Op. — ¹²⁰ obstupefiebat OT. — ¹²¹ om quis Tb. — ¹²² inter
 (= in) Israēl hoc modo (= sic) apparuit Tb; apparuit hoc modo (=sic) inter (= in)
 Israēl Op. — ¹²³ om illi Op. — ¹²⁴ om morbos Tb. — ¹²⁵ omnes infirmos et aegrotos
 Op. — ¹²⁶ om ut (primum) Op. — ¹²⁷ mittat Op.

¹ eicerent OT. — ² sanarent OT. — ³ + aegrotationes et Op. — ⁴ om et omnes
 languores Tb. — ⁵ nomina haec sunt OT. — ⁶ Andrea OT. — ⁷ Iovan[n]e OT. —
⁸ Iskarioteli (= Iscariotes) OT. — ⁹ qui OT. — ¹⁰ eatis OT. — ¹¹ sed ite OT. —

- 7 (= potius) autem [in = ad] oves¹² perditas domus Israël.¹ Et cum occeditis (= itis), praedicate et loquimini quoniam¹³ appropinquatum est (= appropinquavit) regnatio (= regnum) caelorum;¹
 8 infirmos¹⁴ sanate¹⁵, leprosos emundate, diabolos eicite; gratis [a]
 9 vobis-acceptum-est¹⁶, gratis-quoque tradite (= date);¹ ne reddatis (= comparetis)¹⁷ aurum, neque argentum, neque aes¹⁸ [in] zonis vestris,¹ neque sacculum¹⁹ [in] via²⁰, neque duas camisas²¹, neque calceamenta neque baculum²². Quia dignus est operator²³ esca²⁴ sua.¹ [In] quam civitatem ingressi-eritis aut [in] castellum²⁵, exquirite qui²⁶ in illa²⁷ dignus erit (= sit), et²⁸ ibi retardamini²⁹ usque ad prodeundum (= exeundum).¹ Quando³⁰ autem ingrediemini³⁰ [in] domum³¹, salutate illam et dicite: pax domui huic;¹ et si digna erit (= fuerit) domus illa³², veniat³³ pax illa³⁴ vestra super illam³⁵. Si<-igitur>³⁶ non digna erit (= fuerit), pax illa³⁷ vestra [ad] vos
 14 <-dem> convertatur (= revertatur).¹ Qui autem non³⁸ exceperit (= receperit) vos, et³⁹ nec audierit verba vestra, quando egrediemini⁴⁰ illinc [de] domo aut [de] civitate⁴¹, decutite⁴² pulverem e pedibus⁴³ vestris.¹ Profecto⁴⁴ loquor vobis, iucundior⁴⁵ erit terra⁴⁶ Sodomae et Gomor[r]ae [in] die iudicii⁴⁷ quam civitas illa.¹ Ecce<en> ego⁴⁸ <trans>mitto vos sicut oves inter lupos; estote vos⁴⁹ intelligentes sicut serpentes et insontes⁵⁰ sicut columbae.¹ Cavete autem⁵¹ ex (= ab) hominibus, quia tradent vos⁵² [in] conciliis⁵³ et inter angulas platearum⁵⁴ eorum plectent (= flagellabunt)⁵⁴ vos;¹ et coram iudicibus⁵⁵ et regibus praestabunt⁵⁶ vos propter me [ad = in] testimonium illis et gentibus.¹ Quando autem⁵⁷ tradent vos, ne solliciti-sitis quomodo <num>⁵⁸ aut quid <num>⁵⁸ loquimini (= loquamini)⁵⁹, quia tradet(ur)⁶⁰ vobis in illo tempore (= in illa hora) quid⁶¹ dicetis (= dicatis).¹ Quia non vos estis⁶² qui loquimini⁶², sed spiritus ille⁶³ patris vestri qui loquetur⁶⁴ vobiscum (= apud vos)⁶⁵.¹ Quia⁶⁶ tradet frater fratrem [ad = in] mortem, et pater liberum (= filium), et

¹² + illas Op. — ¹³ quia Tb. — ¹⁴ aegrotos Tb. — ¹⁵ + mortuos suscite Op. — ¹⁶ accepistis (aor.) Tb. — ¹⁷ accipiat Tb. — ¹⁸ om neque aes Tb; neque aereum (= aes) Op. — ¹⁹ peram OT. — ²⁰ super viam OT. — ²¹ duas vestes OT. — ²² virgam OT. — ²³ mercenarius (= operarius) OT. — ²⁴ mercede OT. — ²⁵ aut [in] castellum ingressi-eritis OT. — ²⁶ quis OT. — ²⁷ om in illa OT. — ²⁸ om et OT. — ²⁹ permanete OT. — ³⁰ Cum ingressi-eritis OT. — ³¹ + illam OT. — ³² si<-igitur> domus illa digna erit (= fuerit) OT. — ³³ eat Tb. — ³⁴ om illa OT. — ³⁵ illos OT. — ³⁶ Et si<-igitur> OT. — ³⁷ om illa OT. — ³⁸ Et si<-igitur> nemo OT. — ³⁹ om et OT. — ⁴⁰ cum egrediemini Op; cum egressi-eritis Tb. — ⁴¹ vel illinc [de] civitate OT. — ⁴² excutite OT. — ⁴³ [e] pedibus OT. — ⁴⁴ amē OT. — ⁴⁵ tolerabilior OT. — ⁴⁶ + illa OT. — ⁴⁷ + illa OT. — ⁴⁸ om en ego Tb. — ⁴⁹ om vos, + igitur OT. — ⁵⁰ integri Tb. — ⁵¹ om autem OT. — ⁵² tradent [vos] [in] concilio OT. — ⁵³ inter synagogas (= in synagogis) OT. — ⁵⁴ torquebunt OT. — ⁵⁵ principibus OT. — ⁵⁶ ducent OT. — ⁵⁷ Et quando OT. — ⁵⁸ om num OT. — ⁵⁹ loquemur Ad*, Tb; loquamini Op. — ⁶⁰ <commo> dabitur OT. — ⁶¹ quid <id> loquimini (= loquamini) OT. — ⁶² eritis loquentes OT. — ⁶³ om ille OT. — ⁶⁴ loquatur Op. — ⁶⁵ inter vos (= in vobis) OT. — ⁶⁶ om quia Tb. —

- surgent liberi super parentes suos⁶⁷, et trucidabunt (= necabunt) illos;¹
 22 et eritis vos odio-habiti ex (= ab) omnibus propter nomen meum.
 Qui autem pertulerit perfecte (= usque ad perfectionem), ille⁶⁸
 23 vivet (= salvabitur).¹ Quando autem⁶⁹ persequentur vos in civitate
 hac⁷⁰, aufugite [ad = in] aliam; si<-igitur> illinc-quoque⁷¹ perse-
 quentur vos, profugite illinc [in] alteram⁷²; profecto⁷³ loquor vobis,
 non assumabitis (= consummabitis) civitates Israël⁷⁴ [usque]⁷⁴ ad
 24 veniendum (= [ad]ventum) Filii hominis⁷⁴.¹ Non est discipulus maior
 25 magistro suo, nec amplius⁷⁵ servus maior domino suo.¹ Satis est
 discipulo⁷⁶ si⁷⁷ erit (= sit) sicut <is> magister suus. Et servus ille
 sicut <is> dominus suus. Ubi⁷⁸ patrem-familias⁷⁹ Berzebul⁸⁰ appella-
 26 bant⁸¹, quanto plus domesticos illos⁸² eius? Ne⁸³ timeatis ex (= ab)
 illis⁸⁴; quia non est absconditum, quod non revelabitur⁸⁵, nec⁸⁶
 27 mysterium, quod non apparebit⁸⁷.¹ Quod loquor⁸⁸ vobis in tenebris
 dicite [in] lumine⁸⁹ et quando⁹⁰ [in] auribus auditis⁹¹, praedicate
 28 illud⁹² super solarium⁹²; et ne timeatis ex (= ab) illis, qui <ii> ex-
 stirpabunt (fut. I.) carnes vestras (= corpus vestrum)⁹³, spiritus
 autem vestros (= animas . . vestras) non praevalentes erunt (= pote-
 runt) exstirpare⁹⁴. Sed timeatis plus (= potius)⁹⁵ cui potestas-est
 (= qui potest) spiritus (= animas) una-cum carnibus (= corpore)⁹⁶
 29 perdere intra (= in)⁹⁷ gehennam.¹ Non[ne]⁹⁸ duo passeris uno⁹⁹
 quadrante¹⁰⁰ <di>-venduntur (It.)¹⁰¹, et unus¹⁰² ex illis non concidit
 (It.)¹⁰³ super terram praeter patrem vestrum (= sine patre vestro)?¹
 30 Vestri autem capitis capilli-quoque¹⁰⁴ omnes numerati¹⁰⁵ sunt.¹
 31 Ne igitur¹⁰⁶ timeatis¹⁰⁷, quia multis passeribus meliores estis vos¹⁰⁸.¹
 32 Omnis qui confitebitur me¹⁰⁹ coram hominibus, confitebor illum
 33 ego-quoque¹¹⁰ coram patre meo, qui est in caelis¹¹¹; qui autem¹¹²
 negabit me coram hominibus, negabo illum ego-quoque coram
 34 patre meo, qui est in caelis¹¹³.¹ Ne cogitetis quoniam veni ego¹¹⁴

⁶⁷ super parentes eorum (= suos) Tb; om eorum Op. — ⁶⁸ ille perfecte (= usque ad perfectionem) OT. — ⁶⁹ om autem OT. — ⁷⁰ hinc [ex] civitate OT. — ⁷¹ et illinc adhuc (= quidem) si Tb. — ⁷² si<-igitur> . . . alteram om Op; fugite [ad = in] aliam <oppositam> Tb. — ⁷³ amēn OT. — ⁷⁴ donec Filius hominis veniet (= veniat) OT. — ⁷⁵ om amplius OT. — ⁷⁶ + illi OT. — ⁷⁷ si <-igitur> OT. — ⁷⁸ Si<-igitur> OT. — ⁷⁹ domus dominum = οἰκοδεσπότην OT. — ⁸⁰ Belzebul Tb. — ⁸¹ appellabunt Op. — ⁸² om illos OT. — ⁸³ + igitur OT. — ⁸⁴ illos Tb. — ⁸⁵ apparebit OT. — ⁸⁶ et nec OT. — ⁸⁷ revelabitur Tb; manifestabitur Op. — ⁸⁸ dicent Tb; dixi Op. — ⁸⁹ vos dicite in lumine OT. — ⁹⁰ quod OT. — ⁹¹ audietis Tb; audistis Op. — ⁹² om illud: super solarium OT. — ⁹³ qui exstirpabunt (fut. II.) carnes vestras (om vestras Op) OT. — ⁹⁴ spiritum (= animam) non potestas-(eis)-est (= possunt) trucidare (= occidere) OT. — ⁹⁵ om plus Tb. — ⁹⁶ qui praevalens est (= potest) spiritum (= animam) et carnes OT. — ⁹⁷ in OT. — ⁹⁸ aut non (= nonne) OT. — ⁹⁹ om uno Tb. — ¹⁰⁰ asse Tb. — ¹⁰¹ <di>-venduntur (Präs.) OT. — ¹⁰² unus-quoque OT. — ¹⁰³ concidit (Präs.) OT. — ¹⁰⁴ capilli-quoque capitis OT. — ¹⁰⁵ enumerati sunt OT. — ¹⁰⁶ om igitur OT. — ¹⁰⁷ + illos Tb. — ¹⁰⁸ om vos Op. — ¹⁰⁹ ad-me = ἐν ἐμοί OT. — ¹¹⁰ ego-quoque confitebor OT. — ¹¹¹ statt qui . . . caelis: [in] caelis<-supra> OT. — ¹¹² et qui OT. — ¹¹³ statt qui . . . caelis: [in] caelis<-supra> OT. — ¹¹⁴ om ego Tb. —

propagare pacem super terram. Non veni propagare pacem sed gla-
 35 dium.¹ Quia ventus-sum (= veni)¹¹⁵ expandere (= separare) hominem
 ex (= a) patre suo. Et filiam ex (= a) matre sua. Et nurum¹¹⁶ ex
 36 (= a) matre-mariti (= socru)¹¹⁷.¹ Et erunt inimici¹¹⁸ hominis do-
 37 mestici sui.¹ Cui carus-erit pater suus (= qui diligit patrem suum)¹¹⁹
 vel<-si>¹²⁰ mater sua (= matrem suam)¹²¹ [quam] me plus¹²², ille
 non est¹²³ me dignus; et cui carus-erit filius suus¹²⁴ vel<-si>¹²⁵
 38 filia sua¹²⁶ [quam] me plus¹²⁷, ille non est me dignus.¹ Et qui non
 tollet crucem suam et non¹²⁸ <introrsum>sequetur¹²⁹ me, ille non
 39 est me dignus.¹ Qui inveniet caput suum (= semetipsum)¹³⁰ perdet
 illud (= se)¹³⁰. Et qui perdet caput suum (= semetipsum)¹³¹
 40 propter me, ille inveniet illud (= se).¹ Qui excipiet vos me exceptit,
 41 et qui me excipiet excipiet¹³² mittentem me.¹ Qui excipiet pro-
 phetam [ad] nomen (= in nomine) prophetae, mercedem prophetae
 recipiet¹³³. Et qui excipiet iustum [ad] nomen (= in nomine) iusti,
 42 mercedem iusti recipiet¹³⁴.¹ Et qui potabit unum¹³⁵ ex pusillis¹³⁶
 pocul[o] un[o]¹³⁷ aqua[e]¹³⁸ frigida[e] [ad] nomen (= in nomine)¹³⁹
 discipuli, profecto¹⁴⁰ loquor vobis non<-dem>¹⁴¹ peribit merces eius.

11,1 Et fuit quando assumavit (= consummavit)¹ Iesu[s] praeceptum
 hoc² ad<versus> duodecim discipulos suos³, se levavit⁴ illinc [ad]
 2 docendum et [ad] praedicandum⁵ [in] civitatibus eorum.¹ Iohan[n]es⁶
 autem audivit in carcere opera illa⁷ Christi⁸, <trans>misit discipulos⁹
 3 eius¹⁰; et dixit illi¹¹: Tu es-ne¹² veniens ille aut (= an) alium ex-
 4 spectabimus?¹ Respondit¹³ Iesu[s] et dixit illis: Ite et nuntiate
 5 Iohan[n]i quod¹⁴ auditis et spectatis¹⁵: caeci aspiciunt (= vident),
 claudi¹⁶ ambulant, <per>leprosi¹⁷ emundantur et surdi audiunt,
 6 mortui¹⁸ surgunt et tribulatis¹⁹ evangelizantur²⁰.¹ Et beatus est qui
 7 non decipietur²¹ erga me; hi (autem) cum²² abierunt, coepit
 Iesu[s]²³ loqui²⁴ propter Iohan[n]em: quare egredimini [ad = in]
 8 desertum²⁵ videre arundinem ex (= a) vento vacillantem²⁶; sed

¹¹⁵ veni OT. — ¹¹⁶ sponsam OT. — ¹¹⁷ + sua OT. — ¹¹⁸ inimici erunt Tb. — ¹¹⁹ om suus OT. — ¹²⁰ aut OT. — ¹²¹ om sua OT. — ¹²² plus [quam] me Tb. — ¹²³ non est ille OT. — ¹²⁴ om suus OT. — ¹²⁵ aut OT. — ¹²⁶ om sua OT. — ¹²⁷ plus [quam] me Tb. — ¹²⁸ om non OT. — ¹²⁹ insequetur Tb. — ¹³⁰ spiritum suum (= animam suam) ... illum (= illam) Op. — ¹³¹ spiritum suum ... illum Op. — ¹³² exceptit Tb. — ¹³³ accipiet OT. — ¹³⁴ accipiet OT. — ¹³⁵ + hunc Op. — ¹³⁶ + his Tb. — ¹³⁷ om un[o] Tb. — ¹³⁸ om aquae: frigid[i] Tb. — ¹³⁹ + solum Tb. — ¹⁴⁰ amen OT. — ¹⁴¹ om <-dem> OT.
¹ persumavit Tb; assumavit mit Pluralinfix (sekundār!) Op. — ² praecepta haec OT. — ³ eius Op. — ⁴ abiit OT. — ⁵ praedicandum ... docendum OT. — ⁶ + cum 1329, OT. — ⁷ om illa Op. — ⁸ Iesu Op. — ⁹ duos discipulos Op. — ¹⁰ suos 1329, Op. — ¹¹ dixit [ei] 1329, OT. — ¹² es Tb. — ¹³ + autem 1329, OT. — ¹⁴ quem (oder quod) 1329, OT. — ¹⁵ spectas Tb. — ¹⁶ et claudi Op. — ¹⁷ leprosi 1329, OT. — ¹⁸ et mortui 1329, Tb. — ¹⁹ pauperibus 1329, OT. — ²⁰ evangelizatio est Op. — ²¹ scandalizabitur 1329, OT. — ²² et ut (primum) hi OT. — ²³ Iesu[s] coepit Op. — ²⁴ + populo illi OT. — ²⁵ om [ad = in] desertum Tb. — ²⁶ agitatum OT. —

quare egredimini videre²⁷ hominem tenera veste adornatum²⁸? Ecce
 9 ²⁹<en> qui teneris³⁰ vestiti³¹ sunt, in domibus regum³² sunt;¹ sed
 quare egredimini videre prophetam: Utique loquor vobis et plus
 10 adhuc (= quidem)³³ [quam] prophetam;¹ quia hic est propter quem
 illud³⁴ scriptum est: Ecce³⁵ emitto³⁶ angelum meum coram vultu
 11 tuo³⁷, et³⁸ praeparabit viam coram vultu tuo⁴⁰;¹ profecto⁴¹ loquor
 vobis, non surrectus est (= surrexit) natus ex matribus (= mulieri-
 bus)⁴² maior Iohan[n]e baptista: minimus (minor) autem ille⁴³ in
 12 regnatione illa (= regno illo)⁴⁴ caelorum maior illo est.¹ Et⁴⁵ ex
 (= a) diebus illis⁴⁶ Iohan[n]is baptistae [usque] ad hic (= nunc)⁴⁷
 regnatio (= regnum) caelorum cogitur (= vim patitur), et oppressores
 13 (= tyranni)⁴⁸ arripiunt⁴⁹ illud.¹ Quia omnes prophetae et lex [usque]
 14 ad Iohan[n]em prophetabant.¹ Et si⁵⁰ vultis (vis?) excipere⁵¹, iste⁵²
 15 ipse⁵³ est Ælia⁵⁴, qui <ille>⁵⁵ veniendus (= venturus) est⁵⁶.¹ Cui
 16 <positae> sunt (= qui habet) aures [ad] audiendum audiat.¹ Cui
 ego⁵⁷ assimilabo generationem hanc? Similis est illa⁵⁸ pueris seden-
 tibus⁵⁹ inter vicos (= in foro)⁶⁰, qui⁶¹ acciunt⁶² proximos eorum⁶³;¹
 17 et dicent (= dicunt) [eis]⁶⁴: Sibilabamus [vobis]⁶⁵ et non saltabatis.
 18 Lamentabamur⁶⁶ vobis⁶⁷ et non plangebatis.¹ Quia venit Iohan[n]e[s]⁶⁸,
 nec manducabat et⁶⁹ nec bibebat et loquuntur quoniam⁷⁰ daemoniacus
 19 est.¹ Venit Filius hominis, manducabat et bibebat⁷¹ et loquuntur:
 ecce homo vorax et vini potator⁷² publicanorum amicus⁷³ et peccato-
 rum. Et iustificata-est sapientia illa⁷⁴ ex (= a) progenie eius⁷⁵.¹
 20 Tunc coepit Iesu[s] exprobrare civitates illas ubi <id>⁷⁶ factae-sunt
 plurimae potentiae (= virtutes) eius, quia non paenitentiam-egerunt:¹
 21 Vae tibi Khorazin. Et vae tibi Bethsaida, quoniam si <-et> [in]
 Tviros et Sidon factae-sunt (= essent) potentiae (= virtutes),
 quae factae-sunt inter vos tunc <-dem> sane <-forte> sacco (= in
 22 sacco) super cinerem paenitentiam-egerunt (= egissent).¹ Loquor
 autem vobis⁷⁷: Tur[o] et Sidon[i] tolerabili[us] erit⁷⁸ [in] die illa
 23 iudicii quam vobis.¹ Tu autem Kapharnaom⁷⁹, ne [usque] ad caelum
 exalteris, sed [usque] ad infernum de<orsum>gredieris. Quoniam

²⁷ om videre OT. — ²⁸ convestitum OT. — ²⁹ Quia ecce Tb. — ³⁰ + vestibus OT. —
³¹ convestiti OT. — ³² regiis OT. — ³³ amplius OT. — ³⁴ om illud OT. — ³⁵ + en OT. —
³⁶ emittam OT. — ³⁷ coram te Tb. — ³⁸ om et Tb. — ³⁹ qui praeparabit vias tuas OT. —
⁴⁰ coram te OT. — ⁴¹ amen OT. — ⁴² e natis matrum (= mulierum) OT. — ⁴³ om ille
 Tb. — ⁴⁴ om in illo OT. — ⁴⁵ Quia OT. — ⁴⁶ a diebus: om illis OT. — ⁴⁷ usque ad <ad>
 hic OT. — ⁴⁸ qui cogunt (Op cogent) illos OT. — ⁴⁹ arripiunt Op; proripient Tb. — ⁵⁰ si
 <-igitur> OT. — ⁵¹ excipit Tb. — ⁵² ille OT. — ⁵³ om ipse OT. — ⁵⁴ Elia Tb. — ⁵⁵ om ille
 OT. — ⁵⁶ venit (Präs.) OT. — ⁵⁷ Nunc cui OT. — ⁵⁸ om illa OT. — ⁵⁹ qui sedent
 OT. — ⁶⁰ super vicos (= in foro) OT. — ⁶¹ et OT. — ⁶² advocant OT. — ⁶³ suos Op;
 om Tb. — ⁶⁴ loquuntur illis OT. — ⁶⁵ vobis OT. — ⁶⁶ Cantabamus Op. — ⁶⁷ [vobis]
 OT. — ⁶⁸ Iovan[n]ē OT. — ⁶⁹ om et OT. — ⁷⁰ om quoniam OT. — ⁷¹ manducat et
 bibit Op. — ⁷² potator vini OT. — ⁷³ amicus publicanorum OT. — ⁷⁴ om illa OT. —
⁷⁵ ex (= a) liberis (= filiis) suis OT. — ⁷⁶ om id OT. — ⁷⁷ + quia OT. — ⁷⁸ Turus et
 Sidon tolerabiliores erunt Op. — ⁷⁹ Kapharnaum OT. —

[in] Sodom si<-et> factae-sunt (= essent)⁸⁰ <quae illae factae-sunt> intra (= in) te, forte manent (= mansissent) [usque] in⁸¹ hodiernum
 24 diem.¹ Quia loquor vobis⁸² terra[e] illi Sodomae et Gomorrhae
 25 tolerabili[us] erit [in] die illa iudicii quam tibi.¹ In illo tempore loque-
 batur⁸³ Iesu[s]⁸⁴ et dixit: confitemur⁸⁵ tibi, Pater, Domine caeli et terrae,
 quia abscondisti hoc ex (= a) sapientibus et intelligentibus (= pru-
 26 dentibus) et manifestasti hoc teneris (= parvulis);¹ utique, Pater,
 27 quia gratum hoc modo (= sic)⁸⁶ fuit coram te.¹ Omnia <commo>data-
 sunt mihi per Patrem meum, et nemo novit Filium nisi Pater, nec
 Patrem quis novit nisi Filius, et cui volet (= voluerit) Filius mani-
 28 festare⁸⁷.¹ Venite [ad] me omnes <per>-fatigati et qui onus grave
 29 portavistis, et ego⁸⁸ requiem-praestabo (= reficiam) vobis.¹ Tollite
 iugum meum super vos, et discite ex (= a) me, quia mitis sum et
 humilis corde, et invenietis requiem spiritibus (= animabis) vestris⁸⁹;¹
 30 quia iugum meum suave est et onus meum pusillum⁹⁰ est.

12,1 In illo tempore abibat Iesu[s] [in] die sabbato [in = per] arvum
 eorum; discipuli autem eius esurierunt et coeperunt discernere caput
 2 spicae et manducare.¹ Pharisei autem illi cum viderunt, dixerunt illi:
 ecce<en> discipuli tui operantur, quod non fas est in sabbato operari.¹
 3 Ipse autem dixit illis¹: non lectastis (= legistis)-ne quid <et> fecit
 (= fecerit) Davith, ubi (primum) (= quando) <et> esuriit² et illi cum
 4 eo.¹ Quomodo ille intravit [in] templum³ Dei et panes illos sacrifi-
 ciorum⁴ comedit, quos non fas fuit manducare (= edere) ei, nec
 5 illis⁵ cum eo nisi sacerdotibus solum?¹ Aut non lectastis (= legistis)⁶
 [in] lege, quia in sabbato sacerdotes in templo illo sabbatum con-
 6 temnunt (= irritum faciunt), et innocentes sunt?⁷ Ego⁸ autem
 7 loquor vobis quoniam templo maior est hic.¹ Si <-forte> noveritis
 quid est: misericordiam volo et non hostiam, nec <-forte>⁹ iudi-
 8 caretis¹⁰ innocentes.¹ Quia¹¹ Dominus est Filius hominis sabbati-
 9/10 quoque.¹ Et abiit illinc Iesu[s] et venit [in] synagogam eorum;¹ et
 fuit ibi homo¹² cui manus exarefacta exstitit (= qui manum exare-
 factam habuit); et¹³ interrogabant illum et loquebantur [ei]: si
 11 <-igitur> fas est [in] sabbato curare, ut<-et> accusarent illum.¹ Iesu[s]
 autem dixit illis: quis est ex vobis homo, cui exstitit ovis una (= qui
 habet ovem unam), et ceciderit<-in> illa in sabbato¹⁴ [in] fossam¹⁵:

⁸⁰ + potentiae (= virtutes) quae factae-sunt OT. — ⁸¹ [usque] ad OT. — ⁸² Loquor autem vobis quia OT. — ⁸³ gaudebat Tb. — ⁸⁴ + Spiritu Sancto Tb. — ⁸⁵ confiteor OT. — ⁸⁶ ita gratum OT. — ⁸⁷ + manifestabit illi OT. — ⁸⁸ om ego Tb. — ⁸⁹ spirituum vestrorum (= animarum vestrarum) OT. — ⁹⁰ leve Op.

¹ dixit [eis] Tb. — ² + ille Op. — ³ [in] domum OT. — ⁴ panem illum sacrificiorum (sacrificii Op) OT. — ⁵ om illis Tb. — ⁶ lectastisne OT. — ⁷ sunt: 2. Präsens (praes. consuetudinis: sekundär) Tb, Iterativ (sekundär) Op. — ⁸ om ego OT. — ⁹ non <-forte> OT. — ¹⁰ innocentes <per>iudicavissetis OT. — ¹¹ om quia Op. — ¹² + unus OT. — ¹³ om et Op. — ¹⁴ [in] die sabbato 1329, OT. — ¹⁵ [in] foveam 1329, OT. —

- 12 Nonne prendet¹⁶ et suscitabit¹⁷ illam? Nunc igitur¹⁸ quanto
 <num>¹⁹ melior est homo ove²⁰? nunc²¹ fas est in sabbato²² bonum
 13 opus.¹ Tunc dixit <ei>²³ homini illi: extende manum tuam. Et ille
 14 extendit²⁴, et revixit²⁵ sicut una(= altera) illa.¹ Pharisei autem illi
 prodierunt (= exierunt) et consultationem fecerunt propter illum,
 15 ut<et>²⁶ perderent illum.¹ Et Iesu[s] ut animadvertit²⁷, abiit²⁸ illinc²⁸.
 16 Et sequebantur²⁹ illum populi multi³⁰ et sanavit ill[os]³⁴ omnes.¹ Et
 17 comminatus-est³² illis³³, ut non (= ne) manifestarent illum.¹ Ut
 18 consummaretur (= impleteretur) verbum³⁴ illud Esajae³⁵ prophetae
 dictum³⁶: ecce <en> filius³⁷ meus quem selegi, qui placuit spiritui
 meo (= animae meae)³⁸. Collocabo (= ponam) spiritum meum
 19 super illum et iura gentes annuntiabunt³⁹.¹ Non contraibit nec
 clamabit. Nec audiet quis [in] vicis (= plateis)⁴⁰ vocem eius.¹
 20 Arundinem deflexam⁴¹ non confringet⁴² et linum accensum⁴³ non
 exstinguetur⁴⁴, donec proferet [ad] victorem (= victoriam)⁴⁵ iudi-
 21/22 cium.¹ Et [in] nomine eius gentes sperabunt.¹ Tunc attulerunt⁴⁶
 illi (= ei) daemoniacum caecum et surdum. Et sanavit illum quoniam
 (= ita ut) surdus ille et caecus loquebantur-quoque et spectabant-
 23 quoque⁴⁷.¹ Et obstupefiebat⁴⁸ omnis⁴⁹ ille populus⁵⁰, et loquebatur [:]
 24 numquid <-quoque>⁵¹ hic est Christus⁵² filius ille⁵³ Davithis? Pharisei
 autem illi ut⁵⁴ viderunt⁵⁵ dixerunt⁵⁶: hic nihilo⁵⁷ depellit⁵⁸
 diabolos illos⁵⁹ [per] Be[e]lzebul principem illum⁶⁰ diabolorum.¹
 25 Ut⁶¹ agnovit⁶² Iesu[s] consultationem (= cogitationem) illam eorum⁶³,
 dixit⁶⁴: omne regium (= regnum) divisum⁶⁶ super caput eius (= se-
 metipsum)⁶⁷ vastatur⁶⁸, et omnis civitas aut⁶⁹ domus expassa (= di-
 26 visa)⁷⁰ super caput suum (= semetipsum⁷¹ non constabit⁷².¹ Et si⁷³
 diabolus diabolum⁷⁴ depellit⁷⁵, super caput suum (= semetipsum)⁷⁶

¹⁶ prendet-ne 1329, OT. — ¹⁷ expromet 1329, OT. — ¹⁸ om nunc igitur 1329, OT. —
¹⁹ om <num> 1329, Op. — ²⁰ pecore (= ove) OT. — ²¹ propter hoc 1329, OT. —
²² + facere Op^c. — ²³ + Iesu[s] OT. — ²⁴ + manum OT. — ²⁵ rursum reddita-est
vivens (om vivens Op) 1329, OT. — ²⁶ ut 1329, OT. — ²⁷ Iesu[s] autem animad-
vertit 1329, OT. — ²⁸ et recessit illinc et abiit 1329, OT. — ²⁹ sequebatur 1329, OT. —
³⁰ populus multus 1329, OT. — ³¹ illos OT. — ³² mandavit OT. — ³³ om illis Op. —
³⁴ dictum OT. — ³⁵ Esajae OT. — ³⁶ quod loquitur OT. — ³⁷ servus Tb; liber (= filius)
Op. — ³⁸ cui ego gratus fui, dilectus meus, qui placuit spiritui meo (= animae meae)
OT. — ³⁹ gentibus annuntiabit OT. — ⁴⁰ super vicos (= plateas) OT. — ⁴¹ confractam
OT. — ⁴² franget OT. — ⁴³ fumigans OT. — ⁴⁴ exstinguet OT. — ⁴⁵ [ad] victoriam
OT. — ⁴⁶ obtulerunt OT. — ⁴⁷ spectabat et loquebatur Tb; caecus ille et surdus
loquebatur-quoque et spectabat-quoque Op. — ⁴⁸ admirabatur OT. — ⁴⁹ om omnis
OT. — ⁵⁰ populus ille OT. — ⁵¹ numquid igitur OT. — ⁵² om Christus OT. —
⁵³ om ille OT. — ⁵⁴ ut (primum) OT. — ⁵⁵ audierunt hoc OT. — ⁵⁶ loquebantur [eis]
OT. — ⁵⁷ non OT. — ⁵⁸ eicit OT. — ⁵⁹ nisi statt illos OT. — ⁶⁰ illorum OT. —
⁶¹ om ut OT. — ⁶² novit Op; novit (+ Pluralinfix) Tb. — ⁶³ cordis eorum OT. —
⁶⁴ et dixit OT. — ⁶⁵ regnum OT. — ⁶⁶ quod dividitur OT. — ⁶⁷ [in] capite suo (= in
semetipso) OT. — ⁶⁸ devastatur OT. — ⁶⁹ vel OT. — ⁷⁰ quod expanditur OT. —
⁷¹ [in] capite suo (= in semetipsa) OT. — ⁷² confirmabitur OT. — ⁷³ si <-igitur>
OT. — ⁷⁴ diabolos OT. — ⁷⁵ eicit OT. — ⁷⁶ [in] capite suo (= in semetipso) OT. —

divisus est⁷⁷: Quomodo <num>⁷⁸ igitur⁷⁹ manebit⁸⁰ regnum illud⁸¹
 27 eius? Si <-igitur>⁸² ego [per] Be[e]lzebul depello⁸³ diabolos, filii
 vestri [per] quem⁸⁴ eiciunt? propter hoc illi⁸⁵ iudices vobis erunt⁸⁶.
 28 Si <-igitur> spiritu Dei depello⁸⁷ ego⁸⁸ diabolos igitur⁸⁹ perventum
 29 est (= pervenit)⁹⁰ super vos regnatio (= regnum) illa⁹¹ Dei.¹ Aut
 quomodo <num>⁹² quis[quam] potest⁹³ intrare [in] domum potentis⁹⁴,
 et vasa eius spoliare⁹⁵, quam non (= nisi)⁹⁶ primum (= prius)
 alligaverit potentem illum et tunc adhuc (= quidem)⁹⁷ domum illam⁹⁸
 30 eius spoliabit?¹ Qui mecum non est⁹⁹, ille mihi inimicus¹⁰⁰ est, et
 31 qui non congregat mecum ille dispergit.¹ Propter hoc loquor vobis:
 omne<-dem>¹⁰¹ peccatum et blasphemia remittetur hominibus;
 32 propter spiritum autem¹⁰² blasphemia non remittetur¹⁰³.¹ Et si
 quidam¹⁰⁴ dixerit verbum propter (= contra) Filium hominis,
 remittetur illi. Qui autem dixerit propter (= contra) Spiritum
 Sanctum, non remittetur illi, nec¹⁰⁵ [in] hoc saeculo¹⁰⁶, nec [in] altero
 33 (= futuro).¹ Aut facite arborem illam bonam et fructum-quoque
 illum¹⁰⁷ eius bonum. Aut facite arborem illam inutilem (= malam)¹⁰⁸.
 Et fructum¹⁰⁹ eius inutilem (= malum)¹¹⁰. Quia ex fructo arbor¹¹¹
 34 nota fit¹¹².¹ Progenies viperarum, quomodo poteritis¹¹³ bonum loqui.
 Quia vos improbi estis. Quia ex abundantia cordis os loquitur;¹
 35 bonus homo ex bono thesauro profert bonum. Et malus homo ex
 36 malo thesauro profert malum;¹ ego autem loquor vobis¹¹⁴: omne
 verbum vanum¹¹⁵, quod dixerint¹¹⁶ homines, tradent (= reddent)
 propter id (= de eo) verbum (= rationem)¹¹⁷ [in] die illo iudicii;¹
 37 quia ex verbis tuis iustificaberis, et ex verbis tuis¹¹⁸ <per>iudicaberis.¹
 38 Tunc responderunt illi (= ei) aliqui (= quidam)¹¹⁹ ex Scribis et ex¹²⁰
 Pharisaeis et dixerunt [ei]: magister, volumus ex (= a) te signaculum
 39 videre.¹ Ille¹²¹ autem respondit illis et dixit [eis]¹²²: generatio
 improba¹²³ et adultera signaculum quaerit, et signaculum non dabitur
 40 illi, nisi signaculum¹²⁴ Ionae prophetae.¹ Quia sicut¹²⁵ fuit Iona [in]
 ventre illo¹²⁶ ceti tribus diebus et tribus noctibus, sic¹²⁷ erit¹²⁸ Filius

⁷⁷ divisus-est OT. — ⁷⁸ om num Op. — ⁷⁹ om igitur OT. — ⁸⁰ firmum est Tb; firma-
 bitur Op. — ⁸¹ om illud OT. — ⁸² Et si <-igitur> OT. — ⁸³ eicio OT. — ⁸⁴ [per]
 quod OT. — ⁸⁵ illi <-dem> OT. — ⁸⁶ fiunt vobis OT. — ⁸⁷ eicio OT. — ⁸⁸ Si <-igitur> ego
 OT. — ⁸⁹ om igitur OT. — ⁹⁰ num-pervenit OT. — ⁹¹ om illa OT. — ⁹² om num OT. —
⁹³ cui[quam] potestas-est (= quisquam potest) OT. — ⁹⁴ [in] domum potentis intrare
 OT. — ⁹⁵ proferre (= diripere) OT. — ⁹⁶ si <-igitur> non (= nisi) OT. — ⁹⁷ om
 adhuc (= quidem) Op. — ⁹⁸ om illam OT. — ⁹⁹ non est mecum OT. — ¹⁰⁰ inimicus
 meus OT. — ¹⁰¹ om <-dem> OT. — ¹⁰² Spiritus autem Sancti OT. — ¹⁰³ + hominibus
 OT. — ¹⁰⁴ qui OT. — ¹⁰⁵ om nec Op. — ¹⁰⁶ [in] hac regione (= in hoc mundo)
 OT. — ¹⁰⁷ om illum OT. — ¹⁰⁸ putidam (= malam) OT. — ¹⁰⁹ fructum-quoque
 OT. — ¹¹⁰ putidum (= malum) OT. — ¹¹¹ + illa OT. — ¹¹² est OT. — ¹¹³ potestas-
 est [vobis] (= potestis) OT. — ¹¹⁴ + quia Op. — ¹¹⁵ otiosum OT. — ¹¹⁶ loquuntur
 OT. — ¹¹⁷ verbum propter id (= rationem de eo) OT. — ¹¹⁸ om tuis Tb. — ¹¹⁹ quidam
 OT. — ¹²⁰ om ex OT. — ¹²¹ ipse OT. — ¹²² respondit et dixit illis OT. — ¹²³ mala
 OT. — ¹²⁴ + illud Tb. — ¹²⁵ sicut <id> OT. — ¹²⁶ om illo OT. — ¹²⁷ isto modo
 (= sic) OT. — ¹²⁸ fuit Op. —

- 41 hominis intra cor¹²⁹ terrae tribus diebus et tribus noctibus.¹ Homines¹³⁰ Ninevitarum¹³¹ surrexerunt¹³² [in] iudicio illo cum generatione hac et <per>iudicabunt illam¹³³. Quia paenitentiam-egerunt [in] praedicatione¹³⁴ Ionae, et ecce <en> plus (= maior)¹³⁵ [quam] (Ion)a
 42 est hic.¹ Regina illa boreae (= austri)¹³⁶ surget [in] iudicio illo cum generatione hac. Et <per>iudicabit illam, quia venit [a] margine terrae audire sapientiam Solomonis, et ecce¹³⁷ plus¹³⁸ [quam] Solomon
 43 est hic.¹ Quando autem immundus ille spiritus¹³⁹ prodierit¹⁴⁰ ex (= ab) homine, exhibit¹⁴¹ ille¹⁴² [in] inaquosa loca, quaerit¹⁴³ requietionis
 44 locum¹⁴⁴ et non invenit (It.).¹ Tunc dicit (It.): revertar [ad = in] domum meam unde<-et> <id>¹⁴⁵ prodivi. Et venit (It.)¹⁴⁶ et¹⁴⁷ invenit (It.) illam vacuum¹⁴⁸ ordinatam¹⁴⁹ et¹⁵⁰ exornatam et adornatam.¹
 45 Tunc abit (It.) et conducit secum alios¹⁵¹ spiritus septem¹⁵² nequiores se, et venit (It.) et domicilium-statuit (It.) (= habitat)¹⁵³ ibi, et fit (It.) postremum (= novissimum) hominis illius¹⁵⁴ peius primo (= priore) illo¹⁵⁵. Hoc modo (= sic) erit generationi-quoque huic¹⁵⁶
 46 improbae.¹ Et dum ille loquebatur adhuc (= quidem)¹⁵⁷ populo illi, ecce <en>¹⁵⁸ mater eius et fratres eius steterunt foras (= foris) et quae-
 47 rebant illi (= ei) loqui.¹ Tunc dixit quidam illi (= ei): Ecce¹⁵⁹ mater tua et fratres tui stant foras (= foris) et volunt quoddam loqui tibi.¹
 48 Iesu[s] autem respondit loquenti illi et dixit [ei]¹⁶⁰: quae est mater
 49 mea aut qui sunt fratres mei?¹ Et porrexit manum eius discipulis
 50 suis¹⁶¹ et dixit: Ecce mater mea et fratres mei.¹ Quoniam qui fecerit voluntatem Patris mei caelorum-supra (= [in] caelis-supra), ille est frater, soror et mater¹⁶².

- 13,1** In illo die prodivit (= exiit) Iesu[s] ex domo illa et consedit¹ [in] 2 maris margine;¹ et congregatus-est [ad] eum populus multus, donec (= ita ut) intraret ille [ad = in] navigium et consederet², et omnis 3 ille populus [in] maris margine³ stetit.¹ Et loquebatur illis multum⁴ parabolā (parabolis) et dixit [eis]: en⁵ prodivit (= exiit) seminator 4 seminare;¹ et [in] seminando illo eius (= dum ille seminat) aliquid (= quoddam) concidit super viam, et venerunt volucres caeli et 5 comederunt illud.¹ Et aliud concidit super petram⁶, ubi non fuit

¹²⁹ [in] corde OT. — ¹³⁰ + illi OT. — ¹³¹ Ninevae Tb. — ¹³² surgent OT. — ¹³³ illos OT. — ¹³⁴ + illa OT. — ¹³⁵ maior Tb. — ¹³⁶ austri OT. — ¹³⁷ + en OT. — ¹³⁸ maior Tb. — ¹³⁹ spiritus ille immundus OT. — ¹⁴⁰ exit (It.) OT. — ¹⁴¹ perambulat OT. — ¹⁴² om ille OT. — ¹⁴³ et quaerit OT. — ¹⁴⁴ requiem OT. — ¹⁴⁵ om id OT. — ¹⁴⁶ cum venit (It.) Op. — ¹⁴⁷ om et OT. — ¹⁴⁸ vacantem OT. — ¹⁴⁹ om ordinatam OT. — ¹⁵⁰ om et Tb. — ¹⁵¹ om alios Tb. — ¹⁵² septem spiritus Op. — ¹⁵³ domicilium-constituit (It.) Op. — ¹⁵⁴ huius Tb. — ¹⁵⁵ om illo Op. — ¹⁵⁶ generationi huic-quoque OT. — ¹⁵⁷ om adhuc Op. — ¹⁵⁸ + fuit (?) Op. — ¹⁵⁹ + en Tb. — ¹⁶⁰ et dixit (ei) loquenti illi Tb. — ¹⁶¹ ad<versus> discipulos suos Op. — ¹⁶² frater et soror et mater Tb; frater meus et mater mea et soror mea Op.

¹ + ille OT. — ² + in navigio Op. — ³ + illo Op. — ⁴ Et coepit loqui illis Op. —

⁵ ecce en Op. — ⁶ petrosum OT. —

humus perquam (= valde). Et statim germinavit, quia non fuit profunditas⁷ humi; sol⁸ evasit (= ortus est) et caluit⁹, quia¹⁰ radices non astrictae-
 7 erant (= non habuerunt), exarefactum-est¹¹; et aliud illud¹² concidit
 8 inter spinas, et germinaverunt spinae et suffocaverunt illud.¹ Et
 aliquid (= quoddam) concidit [in] terram bonam, et <commo> dabat
 fructum, aliquid (= quoddam) centum et¹³ aliquid (= quoddam)
 9 sexaginta et¹⁴ aliquid (= quoddam) triginta.¹ Cui <positae> sunt
 10 (= qui habet) aures [ad] audiendum audiat.¹ Et accesserunt discipuli¹⁵
 et dixerunt illi (= ei): propter quid parabolā (parabolis) loqueris
 11 illis? Iesu[s] autem dixit illis: quia¹⁶ vobis <commo> datum est nosse
 mysterium regnationis (= regni) caelorum. Illis autem non traditum
 12 est.¹ Quia cui <ei> erit (= qui habebit), tradetur illi¹⁷ et <ad> abundabit¹⁸.
 Et cui <ei> non erit (= qui non habebit), et quod adhuc id
 erit <ei> (= habebit)¹⁹ recipietur <-dem = etiam> illi (= auferetur
 13 etiam ab eo).¹ Propter hoc parabolā (parabolis) loquor illis, quia
 spectant (= vident) et¹³ non spectant (= vident) et audiunt et non
 14 audiunt, et¹³ nec animadvertunt (= intelligunt);¹ et consummatur
 (= adimpletur) super illos prophetia illa Eësaia²⁰ prophetae²¹, quae
 dixit²²: auditu audient²³ et non animadvertetis (= intellegitis), et²⁴
 spectatione (= visu) spectabunt (= videbunt) (?)²⁵ et non videbitis;¹
 15 quia incrassatum-est cor populi huius, et aure (auribus) tarde
 (= graviter) audierunt; et oculi eorum compressi-sunt, ne forte
 oculo (oculis) videant²⁶, et aure (auribus) audiant et corde (cordibus)
 animadvertant (= intelligant) et convertantur et²⁷ sanentur illi²⁸.¹
 16 Oculi autem vestri beati sunt, quia spectant (= vident), et aures
 17 vestri, quia audiunt.¹ Amen loquor vobis, quia multi prophetae et
 iusti concupiverunt videre quod²⁹ spectatis et non viderunt, et audire
 18 quod auditis, et non audierunt.¹ Vos nunc³⁰ audite parabolam
 19 illam³¹ seminatoris; omnis qui audit³² verbum illud³³ regnationis
 (= regni), et non animadvertit (= intelligit)³⁴, venit (It.) improbus
 (= malus) ille et arripit disseminatum illud³⁵ [in]³⁶ corde eius. Hic
 20 <ille>³⁷ est, qui <ille> secus viam seminatus-est; qui <ille> autem
 super petroso³⁸ seminatus-est, hic est qui verbum illud audit³⁹,
 21 momento uno⁴⁰ [cum] laetitia excipit (It.)⁴¹ illud; et quia radix⁴²

⁷ pinguedo Op. — ⁸ cum sol Op. — ⁹ incaluit OT. — ¹⁰ et quia Tb. — ¹¹ et exarefactum-est OT. — ¹² om illud OT. — ¹³ om et OT. — ¹⁴ om et Op. — ¹⁵ + eius Tb. —
¹⁶ om quia Op. — ¹⁷ om illi Tb. — ¹⁸ tradetur et abundabit illi Op. — ¹⁹ est <ei>
 (= habet) Op. — ²⁰ Esaia OT. — ²¹ om prophetae Op. — ²² om quae dixit OT. —
²³ audietis OT. — ²⁴ om et OT. — ²⁵ spectabitis (= videbitis) OT. — ²⁶ videant
 oculo (oculis) OT. — ²⁷ + ego Tb. — ²⁸ sanem illos OT. — ²⁹ + vos Op. —
³⁰ Vos autem Op. — ³¹ hanc OT. — ³² praes. consuetudinis Ad, gewöhnl. Präsens
 OT. — ³³ om illud OT. — ³⁴ animadvertet (= intelliget) OT. — ³⁵ om disseminatum
 illud Tb. — ³⁶ ex OT. — ³⁷ om ille: super statt secus OT. — ³⁸ [in] petroso OT. —
³⁹ praes. consuet. Ad, Iterativ v. bðgḅḅḅ (gebräuchlicher!) OT. — ⁴⁰ et statim
 OT. — ⁴¹ [in] corde suo accipit (It.) OT. — ⁴² radix autem Tb. —

<ei> non est⁴³ [in] corde eius⁴⁴, sed temporalis est; quando igitur⁴⁵ est
 tribulatio aut insectatio⁴⁶ propter verbum illud, statim decipitur
 22 (= scandalizatur)⁴⁷.¹ Qui <ille> autem intra⁴⁸ spinas disseminatus-
 est, hic est qui verbum illud audit, et sollicitudo huius regionis
 (= mundi) et fallacia divitarium suffocat verbum illud, et infructu-
 23 osus fit (= efficitur).¹ Qui autem <ille> [in] terram bonam dis-
 seminatus-est, hic <ille>⁴⁹ est qui verbum illud audit⁵⁰ et animadvertit
 (It.) (= intelligit)⁵¹, et profert⁵² fructum, et facit⁵³ aliquid centum,
 24 aliquid sexaginta, aliquid triginta.¹ Aliam parabolam superposuit
 (= proposuit) illis et dixit [eis]: similis est⁵⁴ regnatio (= regnum)
 25 caelorum⁵⁵ hominiseminatori⁵⁶ boni seminis⁵⁷ [in] agro suo.¹ Et quando⁵⁸
 obdormiverunt homines illi⁵⁹ venit eius (= ad eum?) inimicus⁶⁰ et
 26 disseminavit zizania inter triticum⁶¹ et abiit.¹ Quando igitur⁶²
 germinavit seges⁶³ et fructum protulit, tunc adhuc (= quidem)⁶⁴
 27 apparuerunt zizania illa.¹ Et⁶⁵ venerunt servi illi patrisfamilias⁶⁶ et
 dixerunt⁶⁷ illi: domine, non[ne]⁶⁸ bonum semen⁶⁹ disseminasti [in]
 28 agro hoc⁷⁰ tuo? Nunc⁷¹ unde [ei] addita-sunt⁷² zizania haec⁷³?¹ Ille
 autem dixit <eis>⁷⁴ illis⁷⁵: inimicus homo fecit hoc⁷⁶. Servi⁷⁷ dixerunt
 29 illi: vis⁷⁸ si⁷⁹ eamus et eradicemus⁸⁰ illa.¹ Ille autem dixit illis: non⁸¹,
 ne forte [in] eradicando⁸² illo⁸³ zizaniorum eruatis cum illis⁸⁴ triticum-
 30 quoque.¹ Sinite⁸⁵ pariter⁸⁶ crescere ambo (= utraque)⁸⁷ [usque] in
 messe⁸⁸ et [in] tempore messis praecipiam messoribus⁸⁹ [:] con-
 gregate (= colligate) zizania illa primum⁹⁰ et alligate⁹¹ illa⁹² [ad = in]
 fasciculos [ad] combustionem⁹³; triticum autem illud congregate
 31 [in] thesaurum (= horreum) meum.¹ Aliam parabolam loquebatur
 illis et dixit [eis]: similis est regnatio (= regnum) caelorum grano
 32 sinapis, quod recepit homo et disseminavit [in] agro suo⁹⁴,¹ quod⁹⁵
 minimum est omnibus seminibus. Quando autem crescit (It.),
 maius omnibus oleribus est⁹⁶ et fit (= efficitur)⁹⁷ arbor⁹⁸ adeo-
 ut⁹⁹ veniant-quoque volucres caeli et permaneant (= habitent) [in]

⁴³ om et quia radix ei non est Op. — ⁴⁴ suo OT. — ⁴⁵ et quando OT. —
⁴⁶ persecutio OT. — ⁴⁷ scandalizantur OT. — ⁴⁸ inter OT. — ⁴⁹ om ille OT. —
⁵⁰ audivit OT. — ⁵¹ animadvertit (= intellexit) OT. — ⁵² qui protulit OT. — ⁵³ fecit
 OT. — ⁵⁴ assimilata-est OT. — ⁵⁵ Dei OT. — ⁵⁶ qui disseminavit OT. — ⁵⁷ semen
 bonum OT. — ⁵⁸ ut (primum) OT. — ⁵⁹ om illi Tb. — ⁶⁰ inimicus eius OT. —
⁶¹ + illud Tb. — ⁶² Et ubi (primum) Tb; ubi (primum) autem Op. — ⁶³ + illa OT. —
⁶⁴ om adhuc (= quidem) OT. — ⁶⁵ om et OT. — ⁶⁶ domus domino illi OT. — ⁶⁷ nun-
 tiaverunt OT. — ⁶⁸ aut non (= nonne) OT. — ⁶⁹ semen bonum OT. — ⁷⁰ om hoc
 OT. — ⁷¹ om nunc OT. — ⁷² evaserunt Tb; germinaverunt Op. — ⁷³ om haec OT. —
⁷⁴ dixit Tb. — ⁷⁵ om illis OT. — ⁷⁶ istud OT. — ⁷⁷ + autem OT. — ⁷⁸ visne OT. —
⁷⁹ ut OT. — ⁸⁰ seligamus (= colligamus) OT. — ⁸¹ om non Tb. — ⁸² congregando
 (= colligendo) OT. — ⁸³ om illo OT. — ⁸⁴ om cum illis Op. — ⁸⁵ + illa OT. —
⁸⁶ cum-Tb; in-unum Op. — ⁸⁷ invicem (= utraque) OT. — ⁸⁸ usque ad tempus
 messis OT. — ⁸⁹ + illis OT. — ⁹⁰ congregate (= colligate) primum zizania illa OT. —
⁹¹ colligate OT. — ⁹² om illa Op. — ⁹³ ut comburantur illa OT. — ⁹⁴ [in] suo horto Tb;
 [in] horto suo Op. — ⁹⁵ quia OT. — ⁹⁶ + illud OT. — ⁹⁷ + illa OT. — ⁹⁸ + magna
 Tb. — ⁹⁹ quoniam (= ita-ut) Op. —

- 33 ramis eius.¹ Aliam¹⁰⁰ parabolam loquebatur [ad] illos¹⁰¹: Similis est regnatio (= regnum) caelorum fermento, quod recipit¹⁰² mulier et immiscuit¹⁰³ [in] farina tribus satis¹⁰⁴, donec perfermentatum-est¹⁰⁵
- 34 omne (= totum)¹⁰⁶.¹ Hoc omne loquebatur Iesu[s] parabolā (parabolis) populo illi, et imparaboliter¹⁰⁷ nihil loquebatur illis,¹ ut consummaretur (= adimpleretur) verbum illud prophetae¹⁰⁸ dictum: Pandam (= aperiam) parabolā (parabolis) os meum et loquar ab-
- 36 scondita regionis (= mundi) a creatione¹⁰⁹.¹ Tunc reliquit¹¹⁰ populum illum et venit [ad = in] domum¹¹¹ suam¹¹² Iesu[s]¹¹³; et accesserunt illi (= ad illum) discipuli eius et dixerunt [ei]: nuntia nobis parabolam
- 37 illam zizaniorum¹¹⁴ et agri.¹ Ille¹¹⁵ respondit illis et dixit [eis]¹¹⁶: Seminatore ille seminis illius boni¹¹⁷ Filius hominis est;¹ ager est haec regnatio (= hoc regnum)¹¹⁸, bonum autem illud semen¹¹⁹, hi sunt filii regnationis (= regni), et zizania illa sunt filii improbi;¹
- 39 inimicus autem ille, qui disseminavit illa, diabolus est, et messis illa est perfectio (= consummatio) huius regionis (= mundi), et messores¹²⁰ illi angeli sunt¹²¹.¹ Sicut illi congregant (= colligunt) zizania et igni comburunt, sic¹²² erit perfectio (= consummatio) huius
- 41 regionis (= saeculi).¹ Mittet¹²³ Filius hominis angelos suos et congregabit (= colliget) ex dominatione (= regno) eius¹²⁴ omnia
- 42 scandala et operatores iniquitatis;¹ et iniaculabuntur (= incient)¹²⁵ illos [in] caminum illum ignis succensi¹²⁶. Ibi erit fletus et stridor
- 43 dentium.¹ Tunc iusti effulgebunt sicut sol [in] regnatione (= regno) caelorum; cui <positae>sunt (= qui habet) aures [ad] audiendum
- 44 audiat.¹ Rursum similis est regnatio (= regnum) caelorum thesauro abscondito in fundo, quem invenit homo et occultavit, et [prae] laetitiam illā¹²⁷ abiit et divendidit omne quodque habebat et coemit
- 45 agrum illum.¹ Deinde (= rursum) similis est regnatio (= regnum) caelorum homini negotiatori, qui quaerit bonas margaritas¹²⁸; et cum invenit (It.) unam multae-mercis (= pretiosam) margaritam¹²⁹, abiit et divendidit omne quodque¹³⁰ [ei] positum-erat (= habuit)¹³¹ et
- 47 emit (perf.)¹³² illam.¹ Deinde rursum¹³³ similis est regnatio (= regnum) caelorum sagenae,¹³⁴ quam locant (= ponunt) [in] mare et¹³⁵

¹⁰⁰ Deinde aliam OT. — ¹⁰¹ illis et dixit [eis] OT. — ¹⁰² recepit OT. — ¹⁰³ coniunxit illud OT. — ¹⁰⁴ mensuris OT. — ¹⁰⁵ fermentatum-est Tb; fermentatur Op. — ¹⁰⁶ illud omnino Tb; illud perquam (= valde) Op. — ¹⁰⁷ praeter parabolam (= sine parabola) OT. — ¹⁰⁸ per prophetam Op. — ¹⁰⁹ parabolas ab initio regionis (= mundi) OT. — ¹¹⁰ + Iesu[s] OT. — ¹¹¹ [in] domum OT. — ¹¹² om suam OT. — ¹¹³ om Iesu [s] OT. — ¹¹⁴ + illorum OT. — ¹¹⁵ Ipse autem OT. — ¹¹⁶ respondit et dixit <eis> illis OT. — ¹¹⁷ qui seminat semen bonum OT. — ¹¹⁸ ager autem ille haec regio (= hic mundus) est. — ¹¹⁹ semina illa bona OT. — ¹²⁰ mercenarii Op. — ¹²¹ sunt angeli OT. — ¹²² isto modo (= sic) OT. — ¹²³ Quia mittet OT. — ¹²⁴ sua (= suo) OT. — ¹²⁵ iniaculabitur (= incient) OT. — ¹²⁶ om succensi OT. — ¹²⁷ + propter illum OT. — ¹²⁸ bonam margaritam Tb. — ¹²⁹ margaritam multae-mercis (= pretiosam) OT. — ¹³⁰ omnia quae Op. — ¹³¹ <ei> sunt (= habet) Op. — ¹³² emit (It.) Op. — ¹³³ om rursum OT. — ¹³⁴ + plagae (= reti) OT. — ¹³⁵ quae OT. —

48 ex omni <pro semine> semine (= genere)¹³⁶ congregant¹³⁷;¹ quando igitur¹³⁸ impletur (It.), proferunt (It.) (= educunt) illam [ad] maris¹³⁹ marginem¹⁴⁰, et collocant (= ponunt)¹⁴¹ et separant¹⁴², et congregant (= colligunt) bonum illud [in] vase, inutile (= malum) 49 illud foras dispergunt¹⁴³.¹ Sic¹⁴⁴ erit [in] perfectione (= consummatione) huius regionis (= saeculi)¹⁴⁵. Exhibunt¹⁴⁶ angeli, et separabunt¹⁴⁷ improbos (= malos)¹⁴⁸ e iustis¹⁴⁹,¹ et in<tro>iaculabuntur (= inicient)¹⁵⁰ illos [in]¹⁵¹ caminum illum ignis; ibi¹⁵² erit fletus¹⁵³ 51 et stridor dentium¹⁵⁴;¹ animadvertistis (= intellexistis)?¹⁵⁵ Dixerunt¹⁵⁶ illi: Utique, Domine;¹ ille autem¹⁵⁷ dixit illis: propter hoc omnis scriba¹⁵⁸ discipulus-factus¹⁵⁹ [in] regnatione (= regno) caelorum similis est¹⁶⁰ homini patrifamilias¹⁶¹, qui <ille>¹⁶² profert 53 (It.) ex valore (= thesauro) suo novum et vetus¹⁶³.¹ Et fuit quando assummasset (= consummasset) Iesu[s] parabolas has, abiit¹⁶⁴ 54 illinc;¹ et venit [ad = in] regionem¹⁶⁵ suam, et docebat illos [in] synagogis eorum¹⁶⁶; et¹⁶⁷ obstupefacti-sunt¹⁶⁸ illi et loquebantur: 55 unde est huius sapientia haec et potentiae?¹ aut non (= nonne) hic est¹⁷⁰ fabri ille¹⁷¹ filius? non[ne]¹⁷² matrem eius¹⁷³ Mariam dicunt¹⁷⁴, 56 et fratres eius Iakob et Ioseb et Simon[em] et Iuda[m],¹ et sorores eius non[ne] omnes nobiscum¹⁷⁵ sunt¹⁷⁶? unde est huius omne 57 hoc¹⁷⁷?¹ et decipiebantur (= scandalizabantur) adversus¹⁷⁸ illum. Iesu[s] autem dixit illis: non est propheta contemptibilis nisi [in] 58 regione sua et in domo sua;¹ et non operatus-est (= fecit) ibi potentias multas propter incredulitatem eorum.

14,1 In illo tempore audivit Herode[s] Chororodi¹ famam Iesu²,¹ et 2 dixit servis suis: Hic Iohan[n]e[s] est³ baptista: ille surrectus-est (= surrexit) [a] mortuis, et propter hoc⁴ potentiae illae fiunt ab 3 illo⁵.¹ Quia Herode[s]⁶ tunc⁷ retinuit Iovan[n]em⁸, compedivit

¹³⁶ ex omnibus seminibus Tb; ex omnibus piscibus Op. — ¹³⁷ congregat OT. — ¹³⁸ et ubi (primum) OT. — ¹³⁹ om maris Op. — ¹⁴⁰ [in] margine OT. — ¹⁴¹ deponunt (It.) OT. — ¹⁴² om et separant OT. — ¹⁴³ eiaculantur (= eiciunt) OT. — ¹⁴⁴ Hoc modo (= sic) OT. — ¹⁴⁵ perfectio (= consummatio) huius regionis (= saeculi) Tb. — ¹⁴⁶ quia prodibunt OT. — ¹⁴⁷ seiungent OT. — ¹⁴⁸ + illos OT. — ¹⁴⁹ inter iustos (+ illos Op) OT. — ¹⁵⁰ iniactabunt (= inicient) OT. — ¹⁵¹ inter OT. — ¹⁵² + oculorum Op. — ¹⁵³ fletus erit Op. — ¹⁵⁴ + dixit [eis] Iesu[s] discipulis suis Tb; dixit illis Iesu[s] Op. — ¹⁵⁵ animadvertistisne (= intellexistisne) OT. — ¹⁵⁶ illi autem dixerunt OT. — ¹⁵⁷ et OT. — ¹⁵⁸ om scriba OT. — ¹⁵⁹ qui discipulus factus est Tb. — ¹⁶⁰ + ille OT. — ¹⁶¹ domus domino OT. — ¹⁶² om ille OT. — ¹⁶³ vetus et novum OT. — ¹⁶⁴ discessit Op. — ¹⁶⁵ [ad = in] patriam OT. — ¹⁶⁶ inter synagogas eorum OT. — ¹⁶⁷ quoniam Tb; donec (= adeo-ut) Op. — ¹⁶⁸ admirati-sunt (admirarentur) OT. — ¹⁶⁹ potentia OT. — ¹⁷⁰ est-ne Op. — ¹⁷¹ illius OT. — ¹⁷² aut non (= nonne) OT. — ¹⁷³ huius OT. — ¹⁷⁴ dicunt Mariam OT. — ¹⁷⁵ inter nos OT. — ¹⁷⁶ sunt-ne OT. — ¹⁷⁷ hoc omne OT. — ¹⁷⁸ propter Tb.

¹ quattuor illorum principatum princeps OT. — ² propter Iesum OT. — ³ est Iovan[n]es OT. — ⁴ illud 1329, OT. — ⁵ fiunt (= operantur) potentiae hae cum illo (= apud illum) 1329, OT. — ⁶ Herodes autem 1329. — ⁷ om tunc Op. — ⁸ + et 1329, OT. —

illum⁹ et conclusit [ad = in] carcerem¹⁰ propter Herodiadem uxorem
 4 Philip[p]i fratris sui¹¹.¹ Quia loquebatur illi Iovan[n]e[s]¹²: non
 5 fas est tibi uxorem-facere istam¹³;¹ et volebat quidem trucidare eum,
 et¹⁴ timuit¹⁵ ex(= a)¹⁶ populo illo (= populum illum), quia sicut
 6 propheta aestimatus-est¹⁷ ille.¹ Quando autem¹⁸ generis (= nataliciae)
 dies fuerunt Herodis, saltabat filia¹⁹ Herodiadis [in] medio, et placuit
 7 Herodi saltatio illa eius;¹ ex (= a) quo²⁰ [cum] iuramento pollicitus-
 8 est illi tradere (= dare) quodque petivisset²¹.¹ Illa autem praevie-
 instigata fuit (= est) ex (= a) matre sua, et dixit [ei]: <commo>da
 9 mihi²² hic disco caput Iovan[n]is²³ Baptistae.¹ Et contristatus-
 quidem-est²⁴ rex²⁵, propter²⁶ iuramentum illud et cum illo [con]vivos
 10 (= recumbentes)²⁷ praecepit tradere (= dare) illud illi (= ei);¹
 11 et <trans>misit et abscidit caput Iovan[n]is²⁸ in carcere;¹ et
 attulerunt caput eius disco, et tradiderunt (= dederunt) puellae illi,
 12 et illa [at]tulit matri suae.¹ Et venerunt discipuli eius²⁹, et abstule-
 runt corpus eius, et sepelierunt³⁰, et venerunt et nuntiaverunt
 13 Iesu.¹ Cum autem³¹ audivit³² Iesus, recessit illinc navigio, et abiit
 illinc³³ [in] desertum locum seorsum. Et ut (primum) audivit populus
 14 ille, sequebatur³⁴ illum pedestre e civitatibus;¹ et prodiit Iesu[s] et
 vidit populum multum³⁵, et commiseratus-est illorum et sanavit
 15 spiritus (= animas)³⁶ eorum.¹ Et ut (primum) invesperascit accesser-
 runt discipuli eius et dixerunt illi: desertus est locus hic et tempus
 (= hora) provectum-est: Dimitte populum hunc, ut abeant circum
 16 [in] castella et³⁷ emant capiti suo (= sibimetipsi)³⁸ escam.¹ Iesu[s]
 autem dixit illis: non necesse-est illis abire: date istis vos³⁹ mandu-
 17 cabile.¹ Illi autem dixerunt illi (= ei): non nobis-est (= habemus)
 18 hic nisi quinque panes et duo pisces.¹ Ipse autem dixit illis⁴⁰: afferte
 19 mihi illos hic (= huc).¹ Et praecepit populo illi discumbere super
 herbam (= faenum), et recepit quinque illos panes et duos pisces,
 et⁴¹ aspexit [ad = in] caelum, et benedixit⁴², et tradebat (= dabat)
 discipulis suis panem illum⁴³, et discipuli⁴⁴ tradiderunt (= dederunt)
 20 populo illi.¹ Et⁴⁵ manducaverunt omnes et saturati-sunt, et tulerunt
 superfluum(= reliquias) fragmentorum^{45a} duodecim cophinos plenos;¹

⁹ om illum Tb. — ¹⁰ [in] carcere conclusit 1329, OT. — ¹¹ eius OT. —
¹² + quoniam 1329, Op. — ¹³ quomodo(-forte) tibi-est (<tibi>-est 1329, Tb) illa [ad]
 uxorem (= uxori) 1329, OT. — ¹⁴ om 1329, Tb; sed Op. — ¹⁵ timebat 1329, OT. —
¹⁶ om ex (= a) 1329, Tb. — ¹⁷ prehensus-est (= habitus est) 1329, OT. — ¹⁸ et ut
 (primum) 1329, OT. — ¹⁹ + illa 1329. — ²⁰ propter quod Op. — ²¹ [sibi] petivisset
 1329, OT. — ²² commoda [mihi] Tb. — ²³ Iohan[n]is Tb. — ²⁴ Et quidem contri-
 status-est 1329. — ²⁵ + ille 1329, OT. — ²⁶ + autem Op. — ²⁷ om cum illo 1329. —
²⁸ Iohan[n]is OT. — ²⁹ + illi Iohan[n]is Op. — ³⁰ + illud OT. — ³¹ om autem Tb. —
³² + hoc OT. — ³³ om illinc OT. — ³⁴ sequebantur Op. — ³⁵ multum populum Tb. —
³⁶ aegrotos Tb; aegrotationes Op. — ³⁷ om et Tb. — ³⁸ capiti eorum (= sibimetipsis)
 Op. — ³⁹ vos date istis OT. — ⁴⁰ Dixit illis Iesu[s] OT. — ⁴¹ om et OT. — ⁴² + et
 (om Tb) fregit OT. — ⁴³ tradidit (= dedit) panem illum discipulis suis Tb; tradidit
 (= dedit) discipulis suis panem illum Op. — ⁴⁴ + illi OT. — ⁴⁵ om et Tb. —
^{45a} superflua fragmenta OT. —

- 21 qui autem manducaverunt fuerunt⁴⁶ patrum (= hominum)⁴⁷ quinque
 22 millia praeter pueros et matres (= mulieres).¹ Et statim coegit
 discipulos intrare [in] navigium, et prae<vie>cedere eum trans
 23 oppositam [ripam]⁴⁸, donec dimitteret populum⁴⁹.¹ Et ut (primum)
 dimisit populum illum, ascendit [in] montem orare seorsum; et cum
 24 advesperascit unicus (= solus) inventus-est⁵⁰ ibi.¹ Navigium autem
 illud recessum fuit (= aberat) [a] terra multis stadiis, et plectebantur
 (= iactabantur)⁵¹ ex (= ab) undis quia ventus ille fuit⁵² [a] fronte;¹
 25 et <in> quarta vigilia noctis, venit [ad] illos Iesu[s] ambulando⁵³.¹
 26 Discipuli autem ut (primum) viderunt illum⁵⁴ cum ambulabat super
 mare⁵⁵, tremuerunt et dixerunt quoniam phantasma quoddam est;
 27 et ex (= prae) timore illo⁵⁶ exclamaverunt.¹ Statim loquebatur illis
 28 Iesu[s] et dixit [eis]: audaces estote: ego sum, ne timeatis.¹ Re-
 spondit Petre et dixit illi: Domine, si tu es, praeci-pe mihi ire [ad] te
 29 super aquas has.¹ Ille autem dixit [ei]: veni; et pro-
 vectus-est (= descendit) [a = de] navigio Petre⁵⁷, ambulabat super aquas⁵⁸ et iit⁵⁹ [ad]
 30 Iesum.¹ Et ut (primum) vidit ventum illum potentem (= validum),
 timuit et coepit mergi, et⁶⁰ exclamavit et dixit: Domine, salva me!¹
 31 Statim⁶¹ Iesu[s] expandit manum⁶², prehendit illum et dixit⁶³:
 32 modicae fidei, quare dubitasti?¹ et ut (primum) ascenderunt illi [in]
 33 navigium illud, cessavit <ei>⁶⁴ ventus ille.¹ Qui autem <illi> fuerunt
 in navigio illo⁶⁵, accesserunt et adoraverunt illum, et loquebantur [ei]:
 34 vere Filius Dei es tu.¹ Et exierunt et venerunt⁶⁶ [in] terram illam
 35 Genesareth;¹ et agnoverunt illum homines illi illius loci. Et emis-
 erunt [in] omnem illam vicinitatem, et attulerunt illi (= ei) omnem male-
 36 vexatum;¹ et precabantur illum ut attingeret⁶⁷ solum fimbriam
 vestis eius. Et qui⁶⁸ attigerunt vixerunt (= salvi facti sunt).

- 15,1** Tunc accesserunt [ad] Iesum [a] Ierusalēm Pharisei et Scribae
 2 et dixerunt [ei]¹: propter quid (= quare) discipuli tui provehant
 (= transgrediuntur) doctrinam illam sacerdotum², quia non lavant
 3 manus quando panem manducant?¹ Ille³ respondit et dixit illis⁴:
 propter quid (= quare) vos-quoque⁵ descenditis (= transgredimini)⁶
 4 mandatum Dei propter doctrinam vestram?¹ Quia Deus dixit:
 Caput fac (= venerare)⁸ patrem⁹ et matrem¹⁰. Et qui malignum

⁴⁶ fuerunt autem qui <illi> manducaverunt OT. — ⁴⁷ + solum (= tantum) OT. — ⁴⁸ illinc [in] oppositam [ripam] Op. — ⁴⁹ + illum OT. — ⁵⁰ fuit (statt inventus-est) OT. — ⁵¹ plectebatur (= iactabatur) OT. — ⁵² fuit ventus ille OT. — ⁵³ + super mare illud (om illud Tb) OT. — ⁵⁴ om illum Op? — ⁵⁵ + illud OT. — ⁵⁶ om illo OT. — ⁵⁷ descendit Petre [a = de] navigio et OT. — ⁵⁸ mare Tb; aquas illas Op. — ⁵⁹ veniebat OT. — ⁶⁰ om et Op. — ⁶¹ Et statim OT. — ⁶² expandit manum Iesu[s] Op; om Iesus Tb. — ⁶³ dixit [ei] OT. — ⁶⁴ om <ei> OT. — ⁶⁵ in navigio illo fuerunt OT. — ⁶⁶ ierunt OT; + illinc Op. — ⁶⁷ attingeret OT. — ⁶⁸ quanti OT.

¹ loquebantur [ei] OT. — ² magisterium presbyterorum OT. — ³ Iesu[s] autem OT. — ⁴ + et Op. — ⁵ om quoque Tb. — ⁶ provehitis (= transgredimini) OT. — ⁷ magisterio vestro OT. — ⁸ honora OT. — ⁹ + tuum OT. — ¹⁰ + tuam OT. —

loquetur (= maledicet)¹¹ propter patrem aut¹² propter¹³ matrem
 5 morte¹⁴ moriatur.¹ Vos autem dicitis: qui dixerit patri¹⁵ vel <si>¹⁶
 matri suae dono (= munere)¹⁷, est quodque¹⁸ ex me utile erit [tibi]¹⁹;
 et non caput faciet (= venerabitur)²⁰ patrem suum²¹. Et contempti-
 7 bile²² fecistis verbum²³ propter doctrinam vestram²⁴.¹ Hypocrita,
 8 bene prophetabat propter vos (= de vobis) Esaia et dixit: 'populus
 hic labiis solum²⁵ glorificat²⁶ me; cor²⁷ autem eorum²⁸ seiunctum
 9 (= remotum) est²⁹ ex (= a) me³⁰; frustra³¹ ministrant mihi. Quia
 10 docent magisterium mandatum³² hominum.¹ Et advocavit populum
 11 illum et dixit³³ illis³⁴: audite et animadvertite (= intelligite):¹ non
 <si> quod intrat <ex> ore³⁵ inquinat illud³⁶ hominem, sed quod prodit
 12 ex ore³⁷ illud³⁶ inquinat hominem.¹ Tunc accesserunt³⁸ discipuli³⁹
 et dixerunt illi: scis⁴⁰ quia Pharisei ut⁴¹ audierunt verbum tuum⁴²
 13 scandalizati-sunt? Ille⁴³ autem respondit et⁴⁴ dixit illis: omnis
 plantatio quam non plantavit Pater⁴⁵ caelorum-supra (= [in] caelis
 14 <-supra> eruetur⁴⁶; sinite autem⁴⁷ illos⁴⁸: caeci sunt et praecessores
 (= duces) caecorum; caecus autem⁴⁹ caeco si praecedit (= caecum...
 15 ducit), deerrant, et ambo incidunt [in] cavum (= foveam)⁵⁰.¹ Re-
 16 spondit Petre et dixit illi: edissere nobis⁵¹ parabolam istam⁵²; Iesu[s]
 autem dixit illi: nunc⁵³ vos-quoque imprudentes<-dem> estis[-ne]⁵⁴?¹
 17 et non novistis⁵⁵, quia omne intrat <ex> ore (= per os) [ad = in]
 18 ventrem it⁵⁶ et <ex> exitu (= per exitum) exit? Prodiens autem
 <ex> ore (= per os) e corde prodit, illud⁵⁷ inquinat hominem;¹
 19 quia e corde prodeunt cordis⁵⁸ verba mala: Homicidia, adulteria,
 20 fornicationes, furta, mendacia-testimonia, blasphemiae.¹ Haec⁵⁹
 sunt quae inquinant hominem. Illotis autem manibus manducare
 21 non inquinat hominem.¹ Et discessit⁶⁰ illinc Iesu[s] et venit⁶¹ [in]
 22 loca Tvir(os)i et Sidonis.¹ Et⁶² mulier Kananaea e finibus eorum⁶³
 prodiit, clamabat et loquebatur: Commiserere mei, Domine, fili
 23 Davithis: Quia filia mea male daemoniaca est.¹ Ipse⁶⁴ autem nihil

¹¹ malum dixerit (= maledixerit) Tb; dixerit malum Op. — ¹² vel Tb; et Op. — ¹³ om propter Op. — ¹⁴ om morte OT. — ¹⁵ + suo OT. — ¹⁶ om <si> OT. — ¹⁷ donum (= munus) OT. — ¹⁸ quid (statt: est quodque) OT. — ¹⁹ utile fuit [tibi] OT. — ²⁰ honorabit OT. — ²¹ om suum + aut (et Op) matrem suam OT. — ²² tale inconstans OT. — ²³ mandatum Op. — ²⁴ magisterio vestro OT. — ²⁵ eorum OT. — ²⁶ honorat OT. — ²⁷ corda OT. — ²⁸ + longe Tb. — ²⁹ seiuncta (= remota) sunt OT. — ³⁰ om ex (= a) me Op. — ³¹ in-vanum OT. — ³² et mandatum OT. — ³³ loquebatur OT. — ³⁴ [eis] Op. — ³⁵ [ad = in] os (<ex> ore Op) intrans OT (statt quod ... ore). — ³⁶ om illud OT. — ³⁷ [ab = ex] oreprodiens OT. — ³⁸ + [ad] Iesum OT. — ³⁹ + sui OT. — ⁴⁰ scisne OT. — ⁴¹ cum OT. — ⁴² illud OT. — ⁴³ Ipse OT. — ⁴⁴ om respondit et Tb. — ⁴⁵ + meus OT. — ⁴⁶ una-cum radice [e]ruitur ([e]ruetur Op) OT. — ⁴⁷ admittite (= sinite) om autem OT. — ⁴⁸ + quia Op. — ⁴⁹ quia caecus OT. — ⁵⁰ [in] cavum (= foveam) incidunt OT. — ⁵¹ [nobis] Op. — ⁵² hanc Op; illam Tb. — ⁵³ om nunc OT. — ⁵⁴ estis OT (Ad*!). — ⁵⁵ novistisne Tb. — ⁵⁶ intrat OT. — ⁵⁷ et illud OT. — ⁵⁸ om cordis Tb. — ⁵⁹ haec mit Pluralendung (sekundär!) Op. — ⁶⁰ abiit OT. — ⁶¹ om illinc Iesus et venit Tb; iit (statt venit) Op. — ⁶² + ecce <en> Tb; + ecce Op. — ⁶³ illis OT. — ⁶⁴ Iesu[s] OT. —

respondit illi verbum (= verbi). Et accesserunt⁶⁵ [ad] illum discipuli⁶⁵, et loquebantur illi (= ei)⁶⁶ et dixerunt [ei]⁶⁷: dimitte hanc
 24 quia⁶⁸ <intro>sequitur nos et clamat⁶⁹. Iesu[s] autem dixit illis⁷⁰:
 25 non immo missus sum nisi [in = ad] oves illas perditas domus
 25 Israël.¹ Illa⁷¹ autem accessit⁷², adorabat illum et loquebatur [ei]:
 26 Domine, commiserere mei!¹ Ipse autem respondit et dixit illi:
 non bona est receptio panis (= bonum est sumere panem)⁷³ ex (= a)
 27 liberis et collocare (= ponere)⁷⁴ canibus;¹ illa autem dixit [ei]⁷⁵:
 utique, Domine, et⁷⁶ quia canes-quoque manducant micam deci-
 28 dentem⁷⁷ e tabula dominorum eorum.¹ Tunc respondit Iesu[s]
 et dixit illi: o mulier, magna est fides⁷⁸ tua: fiat tibi sicut vis; et
 29 sanata-est filia illa eius illinc e tempore (= hora).¹ Et discessit⁷⁹
 illinc Iesu[s], et venit [in = ad] maris marginem illum⁸⁰ Galilaeae,
 30 ascendit⁸¹ [in] montem et consedit ibi.¹ Et accessit [ad] illum
 populus multus, qui habebant cum illis (= secum) claudos et⁸²
 caecos, surdos et⁸² <humi->repentes. Et alios multos ex (= a)
 diversis morbis retentos (= captos). Et deposuerunt illos⁸³ secus
 31 pedes Iesu⁸⁴, et sanavit illos;¹ dum⁸⁵ mirabatur-quoque (= adeo
 ut miraretur) populus ille, cum spectabant (= viderent) quomodo
 <id> surdi et elingues⁸⁶ loquebantur et claudi ambulabant et mutilati
 sanabantur, et caeci spectabant (= videbant), et glorificabant Deum
 32 Israël⁸⁷.¹ Iesu[s] autem advocavit discipulos⁸⁸ et dixit illis⁸⁹: me
 miseret populi huius quia nunc en⁹⁰ tres dies sunt ex-quo⁹¹ [ex]-
 spectant me, et nihil iis-est (= habent) quodcumque manducant.
 Et dimittere eos ieiunos non volo (= nolo), ne forte procumbant
 33 super viam.¹ Discipuli autem eius dixerunt illi (= ei)⁹²: unde est⁹³
 nobis [in] deserto⁹⁴ tantus panis⁹⁵, quo⁹⁶ saturemus populum tan-
 34 tum⁹⁷.¹ Iesu[s] autem dixit illis⁹⁸: quantus panis [vobis-] est (= ha-
 betis) hic? illi autem dixerunt [ei]⁹⁹: septem panes et pauci (= paucos)
 35 pisces.¹ Et praecepit populo illi assidere (= considerare) [in] terra¹⁰⁰.¹
 36 Et recepit septem illos panes et pisces¹⁰¹ et¹⁰² gratias-agebat et
 fregit et tradebat discipulis. Discipuli autem¹⁰³ illi¹⁰⁴ tradebant
 37 populo illi.¹ Et¹⁰⁵ manducaverunt omnes et saturati-sunt. Et

⁶⁵ accesserunt discipuli [ad] Iesum OT. — ⁶⁶ om et loquebantur illi (= ei) OT. —
⁶⁷ illi (= ei) OT. — ⁶⁸ quae Tb. — ⁶⁹ clamat et <intro>sequitur nos OT. — ⁷⁰ Dixit illis
 Iesu[s] (om autem) OT. — ⁷¹ Mulier illa Op. — ⁷² + et Op. — ⁷³ panem recipere
 (= sumere) OT. — ⁷⁴ apponere OT. — ⁷⁵ dixit Tb. — ⁷⁶ om et OT. — ⁷⁷ e fru-
 stulis quae decidunt OT. — ⁷⁸ + ista OT. — ⁷⁹ abiit OT. — ⁸⁰ om illum Tb. —
⁸¹ et ascendit OT. — ⁸² om et OT. — ⁸³ illos mit Pluralendung (sekundär!) OT. —
⁸⁴ eius Tb. — ⁸⁵ sed OT. — ⁸⁶ om et elingues OT. — ⁸⁷ om Israël⁸⁷ OT. — ⁸⁸ + suos
 OT. — ⁸⁹ dixit [eis] OT. — ⁹⁰ om en Op. — ⁹¹ et OT. — ⁹² dixerunt illi (= ei)
 discipuli illi (Op eius) OT. — ⁹³ om est Tb. — ⁹⁴ super desertum OT. — ⁹⁵ panis
 tantus OT. — ⁹⁶ quomodo (<-forte>) OT. — ⁹⁷ saturetur populus tantus OT. —
⁹⁸ Dixit illis Iesu[s] OT. — ⁹⁹ dixerunt illi (= ei) OT. — ¹⁰⁰ super terram
 OT. — ¹⁰¹ duos pisces Tb. — ¹⁰² om et OT. — ¹⁰³ Et discipuli OT. — ¹⁰⁴ om illi
 Op. — ¹⁰⁵ om et OT. —

38 supervacanea fragmenta sustulerunt¹⁰⁶ septem sportas plenas.¹ Qui
autem manducaverunt fuerunt quattuor millia patres¹⁰⁷ praeter
39 pueros et matres.¹ Et dimisit illos¹⁰⁸ et ascenderunt¹⁰⁹ [in] navigium,
et venit [in] fines Magdalah.

16,1 Et accesserunt illi (= ad illum) Pharisei et Sadducae: tentabant,
scrutabant (= rogabant) illum¹ ut signaculum [e] caelo-supra
2 ostenderet illis.¹ Ipse autem respondit et dixit illis: cum inves-
3 perascit dicitis [:] tranquillum² erit, quia rutilat caelum.¹ et mane
dicitis: hiems (= tempestas) erit, quia minuitur tristiter caelum.
Hypocritae, caeli sane vultum (= faciem)³ nostis (= scitis) agnoscere,
signaculum autem temporis non potentia [vobis-] <positum> est
4 (= potuistis)⁴ animadvertere (= intelligere).¹ Generatio mala et
adultera signaculum quaerit, et signaculum non dabitur illi, nisi⁵
5 Iona[e] prophetae. Et reliquit illos et abiit.¹ Et venerunt discipuli
6 eius⁶ et [eis] oblivioni-fuit (= obliti sunt) panem recipere.¹ Iesu[s]
autem dixit illis: in-animo-habete⁷ et cavete e (= a) fermento illo⁸
7 Phariseorum et Sadducaeorum.¹ Illi autem considerabant in cordibus
8 eorum⁹ et loquebantur quoniam panis non [nobis-] est¹⁰;¹ ut¹¹
animadvertit (= intellexit) Iesu[s]¹² dixit illis: quare consultatis
(= cogitatis) in¹³ cordibus vestris, modicae fidei, quia panis¹⁴ non
9 [nobis-] est?¹ Nondum animadvertistis (= intellexistis)¹⁵ nec [vobis-]
in- memoria-est (= sunt) quinque illa azyma [in] quinque millia¹⁵,
10 et quot cophinos¹⁶ sustulistis?¹ et nec septem¹⁷ illa azyma [in] quattuor
11 millia¹⁷?¹ Quomodo non animadvertistis (= intellexistis)¹⁸, quia
non propter panem (= de pane) dixi vobis: cavete¹⁹ e (= a) fermento
12 illo¹⁹ Phariseorum²⁰?¹ Tunc animadverterunt (= intellexerunt) quia
non dixit illis cavere²¹ [a] fermento²², sed e (= a) magisterio (= doc-
13 trina) Phariseorum et Sadducaeorum.¹ Et venit²³ Iesu[s] [ad = in]
oppositam Kesaria[m] (= partes Caesareae) Philip[p]i²⁴, interrogabat
discipulos suos et dixit [eis]: quid dicunt me²⁵ homines, quoniam
14 quis sum ego, Filius hominis²⁶?¹ Illi autem dixerunt²⁷: aliqui dicunt²⁸

¹⁰⁶ sustulerunt superflua illa fragmenta OT. — ¹⁰⁷ + solum (= tantum) OT. —

¹⁰⁸ populum illum OT. — ¹⁰⁹ ascendit Iesu[s] OT.

¹ tentabant illum et loquebantur [ei] (om et loqu. ei Tb) OT. — ² placidum Op. —
³ vultum (= faciem) sane caeli OT. — ⁴ potentia [vobis =] est (= potestis) OT. —
⁵ + signaculum OT. — ⁶ + illinc ultro OT. — ⁷ videte OT. — ⁸ om illo OT. —
⁹ [in] corde suo Tb; [in] cordibus suis Op. — ¹⁰ panem non recepimus OT. — ¹¹ om
ut OT. — ¹² + et OT. — ¹³ [in] OT. — ¹⁴ panes OT. — ¹⁵ non [cog]novistis nec
recordati-estis quinque illorum panium et quinque millium illorum OT. — ¹⁶ sportas
OT. — ¹⁷ septem illorum panium et quattuor millium illorum, et quantas (= quot)
sportas sustulistis Op; om V. 10 Tb. — ¹⁸ [cog]novistis OT. — ¹⁹ cavete autem e
(= a) fermento (om illo) OT. — ²⁰ + et Sadducaeorum, quod est hypocrisis OT. —
²¹ temperantiam OT. — ²² e (= a) fermento panis (om panis Tb) OT. — ²³ Cum venit
OT. — ²⁴ [in] loca illa Kesaria Philip[p]i OT. — ²⁵ dicunt propter (= de) me OT. —
²⁶ Filium hominis esse OT. — ²⁷ dixerunt [ei] OT. — ²⁸ om dicunt OT. —

Iovan[n]em Baptistam, aliqui Æliam²⁹ et aliqui³⁰ Ieremiam, aut³¹
 15 unum ex prophetis.¹ Ille³² dixit illis: vos quid dicitis quoniam sum
 16 ego³³? Respondit Simon Petre et dixit [ei]³⁴: tu es Christe Filius
 17 Dei vivi.¹ Respondit Iesu[s] et dixit illi: beatus es tu Simon, fili
 Ionae³⁵, quia carnes et sanguines non manifestaverunt tibi³⁶, sed
 18 Pater meus³⁷ qui est in caelis³⁷; et ego-quoque³⁸ dico tibi, quia tu es
 petra (ⲓⲛⲉⲣⲉ), et super istam³⁹ petram <ex>aedificabo ecclesiam meam,
 19 et portae inferni non procumbent illam.¹ Et tradam tibi claves
 regnationis (= regni) caelorum. Et quod colligaveris (= ligaveris)
 super terram, ligatum erit⁴⁰ in caelis, et quod resolveris super terram,
 20 salvatum (= solutum) erit illud⁴¹ in caelis.¹ Tunc mandavit disci-
 pulis⁴², ut nemini nuntiarent⁴³ quia⁴⁴ ille est Iesu[s]⁴⁵ Christē.¹
 21 Exinde coepit Iesu[s] ostendere discipulis suis⁴⁶, quia eundum fuit
 [ad = in] Ierusalem⁴⁷, et perquam (= valde) patiendum fuit⁴⁸ e
 (= a) sacerdotum magistris (= principibus sacerdotum) et⁴⁹ e (= a)
 senioribus et e (= a) Scribis⁴⁹ et⁵⁰ trucidari (= occidi) et tertia die
 22 surgere (= resurgere).¹ Et accessit illi (= ad illum) Petre, coepit⁵¹
 eum obiurgare⁵² et dixit⁵³: levamentum <-forte>⁵⁴ est tibi, Domine,
 23 et ne<-quoque> (= utinam ne) fiat⁵⁵.¹ Reversus (= conversus)-est⁵⁶
 Petro et dixit [ei]: retrorsum te-verte⁵⁷ e (= a) me, diabole⁵⁸, quia
 offendiculum es tu mihi⁵⁹, quia non consultas (= cogitas) tu⁶⁰ [quae]
 24 Dei sed [quae] hominum.¹ Tunc dixit <eis> Iesu[s] discipulis eius⁶¹:
 Qui vult vestigium meum <intro>sequi⁶², neget caput suum (= deneget
 semetipsum), tollat⁶³ crucem suam et <introrsum>sequatur me;¹
 25 quia qui⁶⁴ volet (= voluerit) caput suum (= semetipsum) viv<id>um-
 facere⁶⁵, ille⁶⁶ perdet⁶⁷ illud, et qui perdet⁶⁷ caput suum (= semetip-
 26 sum) propter me, ille⁶⁸ inveniet illud.¹ Quid <num>⁶⁹ utile erit homini,
 si⁷⁰ regionem (= mundum) [sibi] adiciet (= lucretur) et spiritum
 suum (= animam suam) [sibi] perdet⁷¹; aut quid <num>⁶⁹ tradet
 (= dabit) homo [ad = in] redemptionem⁷² propter spiritum suum
 27 (= animam suam)⁷³? Quia Filius hominis veniendus est⁷⁴ gloriā
 (= in gloria) Patris⁷⁵ cum angelis eius, et tunc rependet (= reddet)

²⁹ Eliam OT. — ³⁰ alii OT. — ³¹ vel OT. — ³² + autem OT. — ³³ quis cogitor ego (= quem putatis me) OT. — ³⁴ dixit illi OT. — ³⁵ Bar Iona OT. — ³⁶ [tibi] OT. — ³⁷ caelorum-supra (= [in] caelis-supra) OT. — ³⁸ Ego autem OT. — ³⁹ hanc OT. — ⁴⁰ + illud OT. — ⁴¹ om illud OT. — ⁴² + suis OT. — ⁴³ nuntiaret OT. — ⁴⁴ quoniam OT. — ⁴⁵ om Iesu[s] OT. — ⁴⁶ certiores-facere discipulos suos OT. — ⁴⁷ quoniam fas est (= oportet) eum [ad = in] Ierusalem ascendere OT. — ⁴⁸ pati OT. — ⁴⁹ et Scribis et senioribus populi OT. — ⁵⁰ om et OT. — ⁵¹ et coepit OT. — ⁵² culpae eum OT. — ⁵³ dixit [ei] OT. — ⁵⁴ venia sit OT. — ⁵⁵ non erit sic OT. — ⁵⁶ Ipse autem reversus (= conversus)-est OT. — ⁵⁷ abi OT. — ⁵⁸ satana OT. — ⁵⁹ scandalum mihi es OT. — ⁶⁰ om tu OT. — ⁶¹ suis OT. — ⁶² vult (Nebenform!) <introrsum>sequi me et venire OT. — ⁶³ et tollat OT. — ⁶⁴ si quisnam OT. — ⁶⁵ eripere (= salvare) OT. — ⁶⁶ om ille OT. — ⁶⁷ [sibi] perdet OT. — ⁶⁸ hic OT. — ⁶⁹ om num OT. — ⁷⁰ si <-igitur> OT. — ⁷¹ amittet OT. — ⁷² [ad = in] commutationem OT. — ⁷³ spiritus sui (= animae suae) OT. — ⁷⁴ veniendus est Filius hominis OT. — ⁷⁵ + sui OT. —

28 unicuique⁷⁶ secundum opera illorum.¹ Profecto⁷⁷ loquor vobis quia sunt quidam ex hic stantibus, qui non videbunt gustum (= gustabunt) mortis, donec videbunt (= videant) Filium hominis venientem [in] dominatione sua (= regno suo)⁷⁸.

Nachträge und Anmerkungen

Da erst jetzt die ständige Benutzung des Tbeth-Codex anhand der Matthäus-Ausgabe von Wl. Benešević (St Petersburg 1909) möglich war, seien noch einige Nachträge zu Kapitel 1—7 gestattet und gleichzeitig übersehene Errata richtiggestellt:

- 1,11 Urb: Iosia genuit Iekhonias (om genuit Ioakim; Ioakim genuit).
- 1 19/20 Tb: om censuit ... et ut; erst von späterer Hand ergänzt: იზრახა ფარულად განტყვევებდ (Terminal statt Nominativ Ad) იგი: და ვითარ censuit occulte dimittere eam.¹ (20) Et ut.
- 1,20 cogitabat (Blake) | consultabat (= cogitabat) Ad: considerabat (განიზრახვიდა) Tb.
- 1,23 concipiet + et pariet (versehentlich ausgefallen).
- 2,4 Statt sacerdotum principes (wie Blake) ist besser sacerdotum magistros zu lesen, da »magister« (მოდღუარი) 10, 24 f für διδάσκαλος steht und Blake selbst »magister« dort setzt.
- 2,6 Wird მოძღუარი mit »magister« wiedergegeben, dann ist hier und überall mit Blake statt praeses vielmehr »princeps« zu lesen, da მთავარი (princeps) auch ethymologisch von თავი (caput) abzuleiten ist.
- 3,12 Anm. 2 (bei Blake) om suam ist falsch; im Tbethcodex steht eindeutig თვისი (suam)!
- 6, 10, 13 Lies statt »regnum« wie Mt 4, 8 Tb »dominatio« სუფეობა; für »regnum« bleiben immer noch zwei stammverwandte Nomina für βασιλεία, nämlich მეფობა (z. B. Mt 4, 8 Ad) und მეუფება (z. B. Mt 12, 26).
- 6,18 appareas + hominibus (versehentlich ausgefallen).
- 6,21 Statt tui ist natürlich vestri zu lesen (Ad).
- 6,30 Besser in(tro)iciunt შთა-ადგიან Ad statt iniciunt, um es von შე-გდებად inicere (z. B. Mt 5, 25) zu unterscheiden.
- 7,12 რამცა Ad quodcumque¹ (wie Blake) für ὅσα ἐάν ist besser durch »quodque« (z. B. Mt 13, 44 auch Blake!) wiederzugeben, um es vom folgenden რამცა »quodcumque« zu unterscheiden.
- 8,1 descendit | დამოვიდოდა ist Imperfekt: de(super)scendebat.
- 8,5 Anm. 8 om cum ist falsch; OT setzt für quando Ad vielmehr »cum« als Infix.
- 8,8 ut | ut-et რამთა-მცა.
- 8,9 praecipio | praecepi: უბრძანე ist Aorist!
- 8,11 ab oriente | solis ab oriente: Blake läßt მზის unübersetzt.
- 8,12 progenies ist Plural (ნაშობნი): progenies (= filii) autem illae (= illi).
- 8,17 dicens | dictum: თქუმული ist passives Partizip.
- 8,17 Anm. 6 lies natürlich morbos nostros und Anm. 7 sanabit statt sanavit.
- 8,19 is | ambulabis: ხვდარი ist Futur.
- 8,26 Anm. 18 im georg. Apparat: + დიდ (wie Ad).
- 8,28 Anm. 23 ire ist irreführend. Im Adyshtext wie bei OT erscheint das gleiche georg. Verb წარ-სვება; bei Ad steht der Terminal, bei OT der Nominativ. Blake ist keineswegs berechtigt, für den Terminal »praeterire« und den Nominativ »ire« zu sagen.

⁷⁶ cuique OT. — ⁷⁷ amen OT. — ⁷⁸ dominatione sua (= regno suo) OT.

- 8,31 expellis tu | eicis: შენ tu ist in keiner unserer Hss. bezeugt.
- 8,32 Anm. 7 ex hominibus illis et ist bei Blake mit Anm. 9 weitergeführt: direxerunt se (ierunt Op) OT. Anm. 9, die in Anm. 7 aufgeht, ist also zu tilgen!
- 8,33 fugerunt | fugiebant: ივლტოდეს ist Imperfekt.
- 8,34 confestim: Blake vergißt anzumerken, daß OT statt dessen »tunc« liest.
- 9,10 accubuit: 8,11 erscheint das gleiche Verb bei Blake als »recumbere«!
- 9,15 venient: Blake berücksichtigt in seinem Apparat nicht die Lesart von OT veniunt (მო-ვლენან).
- 9,15 Anm. 6 steht bei Blake ascendet = ἀναρῶ, was ihn aber nicht hindert, 11,23 das gleiche Verb აღ-მაღლებად genauer mit »exaltari« zu übersetzen.
- 9,17 scinduntur: Das georg. Verb გან-თქ(უ)მაღ bedeutet wörtlich »breit werden«, dient aber in Ermangelung eines besseren Äquivalents in allen unseren Hss. zur Wiedergabe von ῥήγναι.
- 9,17 deperiunt | pereunt. Es fehlt die Anmerkung, daß bei OT (vgl. georg. Anm. 23) peribunt steht.
- 9,22 recreavit | vivificavit: (გ)აცხოვნა »hat (dich) lebendig gemacht« ist nur aus der armenischen bzw. syrischen Vorlage zu verstehen (կեցուցին bzw. Ժաւաճ).
- 9,22 vivebat | vixit ცხოვრდა ist inchoativer Aorist; übrigens ist hier ein »vivere« weder bei den Altsyrern noch beim Armenier bezeugt.
- 9,23 Anm. 11 turbam | [con]gregatum: კრებული ist hier wohl kein Substantiv, sondern passives Partizip von კრებად »versammeln«.
- 9,28 Anm. 9 ist bei creditis und nicht bei Iesus anzubringen.
- 9,32 mutum | surdum: ყრუე (ყრუე), das hier für κωφός steht, bedeutet eindeutig »stumm«; κωφός (»stumpf an den Sinnen«) kann zugleich »stumm« und »taub« bedeuten.
- 9,34 Pharisei autem illi: es fehlt die Anmerkung, daß Op illi ausläßt.
- 10,1 dicerent | eiceret: dicerent ist Druckfehler für eiceret, wie freilich nur Opiza- und Tbethcodex lesen (die diesbezügliche Anmerkung fehlt), während Ad გან-ახხმოდეს eiceret bringt!
- 10,1 sanarent | sanaret. Wieder liest Ad den Singular und OT den Plural; Blake erwähnt wieder nicht die Verschiedenheit der Überlieferung.
- 10,6 perituras | perditas: წარ-წყმედული ist passives Partizip.
- 10,12 Anm. 2 ist falsch: OT läßt lediglich autem aus, hat aber statt quando (რადეაჲს) cum (-რად-) als Infix bei intrare (ingredi) wie 8,5.
- 10,16 angues | serpentes: 7,10 gab Blake das gleiche Wort გუელი (Schlange) mit »serpens« wieder.
- 10,19 Ad* hatte nach Blake zunächst ვიტყვოდით loquemur wie Tb; ვ wurde dann ausradiert (= Ad^c) und von Blake in den Volltext aufgenommen.
- 10,20 loquimini ... loquitur | loquimini ... loquatur: იტყვოდით bzw. იტყვოდის ist Futur.
- 10,22 prorsus | perfecte: სრულიად »vollkommen« ist wohl eine ungeschickte Wiedergabe von εις τέλος »bis ans Ende«; steht doch für τέλος Mk 3, 26 აღ-სასრული und Lk 1, 33 და-სასრული »Vollendung, Ende« von der gleichen Wurzel სრულ.
- 10,23 gibt Blake διώκασιν¹ (გ)დევნიდენ richtig mit »persequentur« wieder, was ihn aber nicht hindert, διώκασιν² (genau die gleiche georg. Form) völlig überraschend mit »expellent« zu übersetzen!
- 10,23 Anm. 15 illinc | et illinc: Tb hat ein და (et).
- 10,23 georg. Anm. 24 lies: ივლტოდეს სხუად კერძო Tb (aus Anm. 23); უკვეთუ ... მერმესა om Op. Die entsprechende lat. Anm. 16 ist zutreffend.
- 10,23 non potueritis | non: Um den Unterschied von არა (non), der gewöhnlichen Negation, und ვერ (non) hervorzuheben, fügt Blake öfters (nicht immer)

nach neugeorgischer Sprachweise ein *posse* hinzu; da aber im Altgeorgischen dieser Brauch sehr zweifelhaft ist (oft folgt auch ein Verb des Könnens, z. B. schon 10,28) setzen wir immer »non«.

10,25 *servo illi | servus ille*: მონაიგი ist Nominativ und nicht als Genitiv wie მოწადისა (= discipulo) von კმა არს (sufficit) abhängig.

10,25 *vocaverunt | appellabant*: ხადოდეს ist Imperfekt von ხადილი.

10,29 georg. Anm. 30: დანგის (quadrante) ist eingangs zu tilgen.

10,37 *patrem suum*: Blake vergißt anzumerken, daß bei OT თჳსი (suus) nicht steht.

10,38 Anm. 19 ist erst beim 2. non (vor sequetur) anzubringen.

10,39 *Et qui | Qui*: ein და (et) ist nicht zu belegen.

10,40 Anm. 2 ist nicht an se, sondern erst an semetipsum anzufügen.

10,40 Anm. 4 *recepturunt OT* statt *recipiet Ad* ist unzutreffend: შე-გიწყნარნეს ist auch Futur mit Pluralinfix!

10,40 *me recipiet | me exceptit*: მე შე-მიწყნარა ist Aorist.

11,3 *exspectabamus | exspectabimus*: მო-ველოდით Ad, Tb ist Fut. I², მო-ველოდეთ Op Fut. I¹, zwischen beiden Formen also kein wesentlicher Unterschied.

11,8 *tenere*^{1,2} lies *tenero*!

11,8 Anm. 14: das unverständliche *homini...vestito* ist zu ändern in: *vestitum*.

11,16 georg. Anm. 25 ist zu lesen: აწ ვის (nunc cui) OT. Dafür ist in die georg. Anm. 28 aus Anm. 25 უბანთა herüberzuholen, so daß Anm. 28 lautet: უბანთა ზედა (super plateas).

11,17 *sibilavimus...saltastis, lamentavimus...plauxistis* (lies: *planxistis*) | *sibilabamus...saltabatis, lamentabamus...plangebatis*: alle georg. Formen sind Imperfekt. Auch in Anm. 1 muß es statt *cantavimus* vielmehr *cantabamus* Op heißen.

11,19 *iustificabatur | iustificata-est*: გან-მართლდა ist inchoativer Aorist!

11,25 Anm. 1 *evangelizabat | gaudebat*: ხარებად mit Charaktervokal (i) (wie hier!) als Reflexiv bedeutet »sich freuen«, mit Charaktervokal (a) allerdings »die frohe Botschaft verkünden« = *εὐαγγελίζομαι* z. B. Lk 1,29; 2,10; 4,43 usw.

12,4 Anm. 5 *quem* als Variante ist OT unbekannt!

12,4 Anm. 6 *eis* ergänze: *om eis*.

12,5 *legistisne | lectastis*: interrogatives -ა (-ne) hat nur OT (nicht als Anm. angegeben!) und nicht Ad.

12,10 Anm. 12 ist falsch angebracht; sie gehört erst in Vers 11 hinein, wo ebenfalls »in sabbato« steht.

12,13 *revivebat | revixit*: გან-ცოცხლდა ist wieder inchoativer Aorist!

12,13 Anm. 5 *iterum effecta est viva*: მო-ვეგო (მო-გებდე heißt »acquirere«, besser noch »reddere«) und wurde von Blake selbst an der Parallelstelle Mk 3,5 Anm. 10 mit »recepit« übersetzt!

12,19 Anm. 17 *contendet A*, während Blake im Volltext auch für Ad *contendet* bietet. Die Anmerkung ist zu streichen, da in Wirklichkeit keine echte Variante vorliegt: Ad und Op bringen das gleiche georg. Verb, Ad mit dem Charaktervokal (u) und Op mit dem Subjektprefix (h).

12,22 *loquebatur...videbat | loquebantur...spectabant*: Ad hat seltsamerweise den Plural იტყოდეს bzw. ხედვიდეს.

12,24 Anm. 8 *audierunt + hoc* (wie georg. Anm. 17 ეხმა ეხე).

12,26 *operabitur | manebit*: ეგობ ist Futur von გებად, das nie »operari« bedeuten kann.

12,36 Anm. 4 *post vobis add. quia B* lies richtig: Op (vgl. georg. Anm. 6).

12,39 Anm. 12 ist wieder an der falschen Stelle angebracht; sie bezieht sich erst auf das 2. signum.

- 12,43 Anm. 11 pertransiit | perambulat: მიმო-ვალნ ist Präsens (consuetudinis).
 12,45 finis | postremum: უკუანასკნელი ist Adjektiv.
 13,1 de domo sua | ex domo illa: aus მის kann man doch nicht თვისა heraus-
 lesen!
 13,7 oriebantur | germinaverunt: აღმო-სცენდეს ist inchoativer Aorist.
 13,13 per parabolam | parabolā (parabolis): der georg. Instrumentalis hat für
 Singular und Plural die gleiche Form; dasselbe gilt 13,15 für aure (auribus).
 13,14 auditis | audient: ესმოდის (statt ესმოდეს) ist unpersönliches I. Futur mit
 Dativpräfix der 3. Person (Pluralis) »ihnen wird zu Ohren kommen« (= sie
 werden hören); OT lesen dagegen audietis გესმოდის Tb bzw. გესმოდეს
 Op. Dann könnte Ad (Parallelismus der Glieder) im folgenden auch vide-
 bunt ხედვიდენ gehabt haben, eine Vermutung, die auch Blake als möglich
 gelten läßt.
 13,25 Anm. 1 illum: lies natürlich illud, ebenso Vers 30 triticum illud.
 13,33 Anm. 7 post aliam add. rursus: es muß heißen ante aliam.
 13,40 comburent | comburunt: და-წვან ist kein Futur, sondern Iterativ.
 13,41 colligent | congregabit (= colliget) შე-კრიბნეს ist Singular (mit Pluralinfix
 für das folgende Pluralobjekt).
 13,41 caminum illum (statt illud!).
 13,43 effulsuri sunt | effulgent გამო-ბრწყინდეს ist einfaches inchoatives Futur.
 13,44 abscondito...abscondit | abscondito...occultavit. Im Georgischen stehen
 zwei verschiedene Verben: და-ფარვაჲ (abscondere) und dann და-მაღვაჲ
 (occultare).
 13,47 Anm. 6 quod | quae: რომელმან bezieht sich auf sagenae!
 13,48 deinde | igitur: უკუე heißt nur »also, schon«.
 13,49 georg. Anm. 23: შორის (inter) gehört bereits zu Anm. 24: შორის
 მართალთა (die entsprechenden lat. Anmerkungen 15 und 16 sind richtig
 abgefaßt).
 13,50 illud | illum wie 13,41.
 13,51 intellexistisne | animadvertistis (= intellexistis). Die enklitische Frage-
 partikel -ა (-ne) steht nur bei OT.
 13,53 consumasset: lies consummasset.
 14,1 Chororodsa | Chororodi. Man muß doch einen Namen im Nominativ, nicht
 im Dativ zitieren; das mißverständene armenische չորրորդ »vierter« wird
 einfach zu ჩորორდი.
 14,2 efficiuntur, Anm. 5 fiunt | fiunt....fiunt. Weshalb die verschiedene
 Übersetzung des gleichen იქმნებიან?
 14,12 Anm. 2 ist nicht bei discipuli eius, sondern erst bei cadaver eius anzubringen.
 14,13 Anm. 6 ist nicht bei secessit illinc, sondern bei abiit illinc am Platze.
 14,25 Anm. 2: Die Lesart საკუმილსა (<in> fornace) Tb statt საკუმილაგსა (<in>
 vigilia) Ad Op ist keine Variante, sondern nur eine Verschreibung (Auslassung
 von აგ).
 14,26 clamaverunt | exclamaverunt. Das gleiche Verb დაღატ-ყოფად übersetzt
 Blake 14,30 mit exclamare!
 14,31 dubitabas | dubitasti: შე-არბუღდი muß trotz der unregelmäßigen an das
 Imperfekt erinnernde Endung -ი statt -ე inchoativer Aorist sein, da die
 Imperfektformen durch die (hier fehlende) Silbe ბო- erweitert werden.
 14,36 salvabantur | vixerunt: ცხონდეს »sie wurden lebendig« ist inchoativer
 Aorist und wörtliche Übersetzung der altsyrischen (vom Sinaisyrer) vertre-
 tenen Version იით գաս (vivi facti sunt), während der Curetonianus und die
 Peschitta bereits առաւել (sanabantur) lesen; die armenische Bibel hat
 փրկեցան (salvi facti sunt).

- 15,4 maledicit | malignum loquetur (= maledicet) ძვლსა იტყობის ist ein futurischer Ausdruck.
- 15,5 ὁ ἔξω wird von Ad mit არს რამეცა (est quodque) wiedergegeben; Blake »verbessert« არს (est) in არა (non) und übersetzt არა რამეცა mit »nihil«.
- 15,8 labio | labiis: ბაგითა ist Instrumentalis des Singulars wie des Plurals!
- 15,8 glorificat: lies natürlich glorificat.
- 15,11 per os | <ex> ore: პირით ist Ablativ, nicht Instrumentalis! Ebenso Vers 18,19.
- 15,16 vobis quoque | vos-quoque: თქვენ-ცა ist doch kein Dativ!
- 15,17 per exitum exiit | <ex> exitu exit: გან-ვალს ist Präsens; über den Ablativ vgl. das zu V. 11 Gesagte.
- 15,19 cogitationes | cordis verba: გულის სიტყუანი muß wörtlich übersetzt werden, weil Tb გულის (cordis) ausläßt.
- 15,21 Anm. 8 lies statt abiit A (= Op) vielmehr OT.
- 15,25 Anm. 4: ante statt post illa add. mulier.
- 15,26 Anm. 7 saturare | apponere: და-გეზამ steht z. B. Mk 6,41; 8,6 für παρατίθημι »darreichen«, Mt 7,6 für βάλλω im Sinne von »darbringen«. Die Bedeutung »sättigen« ist unbelegbar.
- 15,30 Anm. 13 om et^{1,2} ist versehentlich hinter claudos et nicht gekennzeichnet.
- 15,33 Anm. 5 lies statt dixerunt et vielmehr dixerunt ei.
- 15,33 Anm. 9 saturet (saturetur?): გან-ძღა (aor. 3. sg.) ist eindeutig Passiv wie Vers 37 გან-ძღეს (aor. 3. pl.), wo auch Blake übersetzt: saturati sunt.
- 15,36 Anm. 13 lies natürlich duos statt duo.
- 16,1 tentaverunt et erogaverunt | tentabant, scrutabant: გამო-სციდეს. გან-იკითხვიდეს sind Imperfecta; das Fehlen des »et« könnte durch eine armenische Vorlage bedingt sein.
- 16,1 Anm. 4 tentaverunt: lies tentabant.
- 16,4 Anm. 7 gehört nicht zu abiit (V 4), sondern erst hinter discipuli eius (V. 5): discipuli eius illinc in opposito.
- 16,15 quid | quis: ვინ ist eindeutig »wer?«.
- 16,17 filius | fili: ძეო ist Vokativ, ebenso wie das folgende იონა-მხო (Ionae).
- 16,19 quodcumque^{1,2} | quod^{1,2}: რომელი ist einfaches Relativpronomen.
- 16,21 coepit | coepit Iesu[s]: Ad, Op, Tb lesen übereinstimmend იესუ!
- 16,25 salvare | vividum-facere. Blake fügt hinzu: wörtlich »vivere«. ცხო(ვ)რეზამა ist aber im Sinne des armenischen (կեցուցանել) und syrischen (ܪܚܝܬ) Textes mit »lebendig machen, am Leben erhalten« zu übersetzen.
- 16,25 perdet...perdiderit | perdet...perdet: in beiden Fällen steht წარ-წყმიდოს.
- 16,26 Anm. 19 eroget | amittet: ზღევამ heißt »verlieren«!
- 16,27 unicuique homini | unicuique: კაცად კაცადი ist gewiß zweifach gesetzter Terminal von კაცი homo, in der zweiten Form dazu mit o noch substantiviert und zu einem Ausdruck verbunden (der doppelte Terminal hat hier distributiven Sinn) und bedeutet einfach »ein jeder« (unusquisque) im Gegensatz zu einfachem კაცადი »jeder«.
- 17,2 resplendebat | exsplenduit: გან-ბრწყინდა ist inchoativer Aorist.
- 17,11 Anm. 2 lies: in locum] iterum.
- 17,15 lunaticus? | novi vultuosus: ახალის პიროვნად »neu-gesichtig«. Ist vielleicht hier an das »neue Gesicht« des zunehmenden Mondes gedacht?
- 17,17 Anm. 14 om O ist nicht zutreffend: 𐌕 (o) fehlt nicht, wohl folgt bei OT ნათესავი (generatio: Nominativ), während Ad pleonastisch den Vokativ (ნათესავო) setzt.
- 17,25 (nicht 24) Anm. 8 suum | eorum: მათსა ist nie reflexiv.
- 17,27 (nicht 26) stateram: lies staterem.
- 18,1 georg. Anm. 24 მაშინ მოუკდა (tunc accessit): accessit ist zu tilgen. Leider

- fehlt die entsprechende latein. Anmerkung: in illa die | tunc OT.
- 18,5 hinter: puerum unum huiusmodi gehört eine Anmerkung: + domum (= in domum) Tb; dieser Zusatz ხხედ (in domum), auf den das ähnlich anlautende ხხლითა (in nomine) folgt (Dittographie?), hat nach Blake auch ursprünglich in Op gestanden.
- 18,7 venit | veniet: მოვიდეს ist Futurum.
- 18,9 georg. Anm. 5 შესლვად Tb ist der 2. Bestandteil der Anm. 4, die richtig lauten müßte: შთადებად Op; შესლვად Tb. Im georg. Volltext sind die Anmerkungen richtig numeriert, im georg. Apparat aber bis Anm. 9 um 1 zu vermindern. Anm. 10 ist in zwei gleichlautende Anmerkungen 9 und 10 zu zerlegen, um dem obigen georg. Text gerecht zu werden.
- 18,11 ad salvandum | ad vivificandum. Zunächst fehlt die Notiz, daß Tb (vgl. georg. Anm. 11) abweichend von Ad + Op ცხვენებად vielmehr ცხოვრებად (ad vividum-faciendum) liest. Beide Lesarten gehen nicht auf *σῶσαι*, sondern auf *κτενοῦσαντες* und *ζῶναι* »lebendig machen« des armenischen bzw. syrischen Textes zurück. Vgl. 16,25.
- 18,12 hat der georg. Volltext ოთხმეოცდა ცხრამეტნი (= nonaginta novem) statt ოთხმეოცდა ათ-ცხრამეტნი (80 + 19), eine sehr nachlässige, durch flüchtige Aussprache bedingte Schreibung, wenn nicht gar ein Versehen. 18,13 steht wenigstens ოთხმეოცდა-აცხრამეტთა.
- 18,12 Anm. 10 non relinquetne ist in dieser Form ungenau; არა მე ist »nonne«.
- 18,13 Anm. 16 magis ante gaudet ist falsch: OT liest das Futur უხაროდის (gaudebit).
- 18,13 vagaverant | deerrati erunt (= deerraverint) შეცთომილ იყვნენ. Letzteres (erunt) ist unbedingt Futurum; der Aorist würde lauten: იყვნეს.
- 18,15 fratrem tuum | fratrem illum tuum: იგი muß auch übersetzt werden!
- 18,16 Anm. 6 ist falsch angebracht; sie gehört hinter vel vor trium.
- 18,19 Anm. 16 ist erst hinter vere an der richtigen Stelle.
- 18,21/22 usque septies ... usque septuagies: Im Volltext (Ad) ist usque (ვიდრე) zu tilgen, das nur bei OT (vgl. georg. Anm. 9,11) erscheint.
- 18,24 talentorum: խնայարի ist ein Lehnwort aus dem Armenischen *խանքար*, das seinerseits auf das syrische *ܚܢܐܝܪܝ* zurückgeht; Blake vergißt in Anm. 8 hinzuzufügen, daß (vgl. georg. Anm. 18) Op-ტალანტი *τάλαντι* bringt.
- 18,25 Anm. 11 gehört hinter coniuges eius.
- 18,27 debita illa | debitum illud: თანა-ნადები ist selbstverständlich Singular. Es ist irreführend, wenn Blake zwar 18,30 »debitum« setzt, hier aber den Plural bringt, als ob -ები (-ebi), das zur Wortwurzel gehört, 2. (kollektive) Pluralendung sei. 18,32 omnia illa debita ist der Plural noch entschuldbar, weil Blake das verstärkte ყოველი ვე (Singular!) mit »omnia« überträgt.
- 18,27 Anm. 2 debita | debitum.
- 18,31 Anm. 14 facta est | factum est: იქმნა (aor. 3. sg.) ist entweder singularisch mit »factum est« zu übersetzen, oder wenigstens in »facta sunt« umzuändern, wenn man ყოველი ვე pluralisch mit »omnia« überträgt.
- 18,32 precabaris me | precaberis me: მევედრებოდრე Ad + Tb ist nach Zorell (Grammatik zur altgeorgischen Bibelübersetzung, Rom 1930 S. 68) neben მევედრებოდრე Op 1. Futur, wobei die Lesart von Op auch Imperfekt sein kann. Ist dem so, dann wäre auch Anm. 4 eventuell precaberis in »precabaris« zu verbessern, so daß Ad + Tb die ungewöhnlichere Lesart precaberis hätte, während Op wieder mehr dem Griechischen angeglichen wäre.

(Fortsetzung folgt)